

Uit

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Fakultet for idrett, reiseliv og sosialfag

Identitetsdribling i samisk fotball

En kvalitativ studie av samisk selvforståelse i samisk idrett

Odd Inge Sandberg

Masteroppgave i Idrettsvitenskap juni 2018

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Problemstillinger.....	4
1.2	Oppgavens struktur	4
2	Kunnskapsgrunlaget.....	6
2.1	Identitetskonstruksjoner og samisk idrett.....	6
2.2	Samisk identitetskonstruksjoner: noen sentrale studier	7
2.3	Teoretisk analysegrunnlag: modernitet og identitetskonstruksjoner	17
3	Metode	21
3.1	Valg av metode	21
3.2	Forskerrefleksivitet	22
3.3	Vitenskapsteoretisk forankring.....	25
3.4	Strategisk utvalg	26
3.5	Tilgang til feltet	27
3.6	Rekruttering av informanter	27
3.7	Konstruksjon av intervjuguide.....	28
3.8	Forberedelser før intervjuene.....	29
3.9	Gjennomføring av intervjuene.....	30
3.10	Etterarbeid og transkribering.....	31
3.11	Intervjudata og analyse.....	32
3.12	Datas kvalitet	33
3.13	Etiske vurderinger.....	34
4	Analyse	35
4.1	Informantenes kjennetegn	35
4.2	Mer fokus på spillernes prestasjonsnivå og lagets sportslige muligheter	37
4.3	Samisk selidentifisering og språket som samisk markør	38

4.4	Spilleruttaket – en forhandling om samiskhet?	43
4.5	Kofte som samisk identitetsmarkør	45
4.6	Samisk identitetsforvaltning i arrangementene	46
4.7	Å være spiller på et samisk landslag skaper stolthet.....	49
5	Oppsummering og konklusjoner	53
	Litteraturliste.....	57
	Vedlegg.....	61
	Vedlegg 1: Intervjuguide	61
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv med samtykkeerklæring.....	64
	Vedlegg 3: Tilbakemelding fra NSD.....	66
	Vedlegg 4: Landslagskamper	67

Forord

Denne masteroppgaven er en studie av idrettsutøveres opplevelser av samisk selvforståelse i idrettsarrangementer. Jeg er lærer og underviser blant annet i samfunnsfag på videregående skole. I møte med elever som sier de har lite eller ingen kunnskaper om samer og samers samfunn, opplever jeg at jeg må bidra til å endre på dette. Siden jeg har en forkjærlighet for idrett falt det naturlig for meg å knytte idrett og et samisk tema sammen.

Studien som er fokusert rundt fotballspillere på samisk landslag, FA-Sápmi, er et lite samfunnsfaglig bidrag fra meg. Som same har jeg gjennom prosjektet lært mye om både meg selv og andre samers selvforståelse. Det har tilført noe nytt som jeg vil ta med meg videre, og i møter med mennesker vil jeg gjerne dele mine nyervervede kunnskaper. Jeg håper også at de som leser det ferdige produktet kan se verdien av å bli bedre kjent med en del av samisk idrett fra innsiden.

Min veileder Jorid Hovden, du har gjort en stor innsats for å drive meg frem gjennom prosessen med gode råd og tilbakemeldinger i tett oppfølging. Tusen takk for hjelp og støtte!

Takk til alle informantene som har bidratt til studien, og for positiviteten dere hadde til å fortelle om deres opplevelser! Jeg vil også takke de som hjalp meg med å finne informantene.

Takk min kjæreste Inger Anne for at du har støttet meg gjennom en tid med mye arbeid og enkelte ganger frustrasjoner. Du har sett på tekster og gitt meg mange gode råd som har vært til hjelp underveis.

Til sist, takk til mine barn Inge og Maien for all støtte i prosessen og at dere har vist forståelse for at jeg har vært opptatt med mitt.

Odd Inge Sandberg, 15.05.18

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg sett på hvilke måter samiske identitetskonstruksjoner uttrykkes, bekreftes og forhandles i samiske idrettskonkurranser blant utøverne. Jeg har videre sett på hvordan ulike samiske markører for samisk identitet bidrar til å styrke og utfordre idrettsutøvernes selvidentitet. Forskningen er gjennomført som en kvalitativ studie med intervjuer av fem mannlige fotballspillere som har deltatt i idrettsarrangementer og spill på samelandslaget i fotball, FA-Sápmi. Oppgaven tar utgangspunkt i tidligere forskning om samiske identitetskonstruksjoner, samt Anthony Giddens' strukturasjonsteori og teori om konstruksjon av det moderne menneskets selvidentitet. I dialog mellom tidligere forskning og teoretisk tilnærming danner jeg grunnlaget for intervjuguiden og analysen. Sentrale funn i analysen viser at samiske identitetskonstruksjoner blant fotballspillerne påvirkes av flere faktorer avhengig av hvor de kommer fra og hvor nær tilknytning de har til samisk etnisitet og samisk representasjon i nærmiljø. Spillerne uttrykker stolthet av å være en del av det samiske landslaget. Det samiske fellesskapet styrker deres felles forståelse av samiske identitet, men samtidig utfordres de til å rekonstruere egen samiske selvforståelse.

Samisk språk som markør er mindre til stede i arrangementer og utfordrer spesielt de samisktalende spillerne, som knytter dette til at samisk landslag ikke er så samisk som det var før, eller burde være. De rekonstruerer forståelsen av en samisk tilhørighet til også å inkludere en norsktalende samisk befolkning. De norsktalende samene utfordres av språket, enten som en bidragsyter til at de selv skulle ønske de kunne samisk eller at de kan føle en trussel for at de selv ikke er samisk nok for å være en del av laget. Uttaket av spillere utfordrer de norsktalende samene til å reflektere over egen samiske tilknytning og gir dem mulighet til å konstruere en samisk identitet. Det gjør dem trygge på at deres plass på laget er legitimt forankret. Funnene antyder at de norsktalende spillerne som har et nærmiljø som tydelig markerer samisk tilhørighet, kan gjennomgå en større revitalisering gjennom deltakelse. Det kan komme til uttrykk ved at de tar i bruk samiske markører som for eksempel kofte. De norsktalende som ikke har nær tilknytning til samisk revitalisering i nærmiljø, konstruerer en samisk identitet mer på bakgrunn av en etnisk tilhørighet og bekreftelse av dette.

På grunn av at fellesspråket på laget synes å være et annet enn samisk, blir de samiske markørene flagget, lagdraktene, kofte og nasjonalsangen av spesiell betydning. Det er disse markørene som i større grad bidrar til å skape fellesskap og stolthet, og en styrking av samisk selvforståelse blant spillerne.

1 Innledning

Idrett skaper personlige historier som får stor oppmerksomhet i vårt mediesamfunn. Samisk idrett ser man ikke mye av i de store riksdekkende TV-kanalene. I en artikkel på NRK Sápmi internettutgaven (Verstad, 2017), sier idrettsutøver Berit Anne Reinås at; «Sametinget må ta samisk idrett på alvor. Jeg savner å få presidentene hit, de tiltrekker seg mere oppmerksomhet og samemesterskapet blir dermed mer verdsatt» (Verstad, 2017). I samme artikkel gir Sametingets rådsmedlem Inger Eline Eriksen også en liten pekefinger til samisk media som var lite synlig under mesterskapet hun sier; «Alle må vise mer oppmerksomhet til samisk idrett, både media og politikere». I tillegg drar daværende leder av Sámi Válašallan Lihttu/Samenes Idrettsforbund Kåre Olli frem at ledere for samisk idrett har et ansvar for å gjøre seg mer synlige i mediene.

I motsetning til dette fortelles det helt andre historier om norsk idrett. De historiene som formidles i de store riksdekkende mediene, er om stolte norske jenter og gutter som går for gull i sine respektive idretter. De norske flaggene vaier og kanskje aller mest i nasjonalsporten langrenn, og vinteridretter generelt. Vinter OL på Lillehammer i 1994 var i så måte et godt der tusenvis av norske flagg fylte tribunene og løypene. Et eksempel på nasjonal feiring gjennom idrettsstjernes dramaer og fantastiske prestasjoner (Klausen, 1996).

Gro Harlem Brundtland sa det i sin nyttårstale den 1. januar 1992 «det er typisk norsk å være god». Det var etter at norske idrettsutøvere i forskjellige idretter hadde hatt stor suksess (NRK, 2018). Gjennom mediene som gjerne kalles den 4. statsmakt, formidles disse dramaene og det bygges en norsk nasjonal identitet. Samspillet med mediene fremmer en stor symbolsk makt knyttet til idrettskonkurranser og gjør at idrettens betydning som identitetsskapende arena vokser. Gjennom dette får idrettens betydning så stor makt at den kan kalles den 5. statsmakt (Klausen, 1999).

Idrett er derfor sterkt forankret i vår norske identitet og det er mange stolte vinnere og seere som har hørt nasjonalsangen fra seiersrampen. Det også derfor kjent at «nordmenn er født med ski på beina». Når fortellinger fortelles om tilhørighet til en norsk nasjon tas det ikke hensyn til at det å gå på ski var et kjennetegn som ble tilskrevet samefolket som for eksempel i senere tid gjennom deltakelse i polarekspedisjoner (Solheim, 2016). Norsk idrett markerer en nasjonal tilhørighet til Norge, uansett hvilken etnisitet utøverne har.

I åpningsseremonien i OL på Lillehammer fikk et samisk kulturinnslag plass, der den kjente, nå avdøde samiske kunstneren Nils-Aslak Valkeapää, kom joikende inn i klassisk reindrifststil med rein rader og peskkledning (Buljo, 2018). I tillegg ble samer representert med en siida eller som det ble kalt på norsk en samelandsby. Der hadde de lavvoer, en flokk reinsdyr og en gruppe ledsagere med samiske klær knyttet til reindriften (Hovland & Holm, 1996, s. 129). På den måten skapes et medialt bilde av samer som noe annerledes enn øvrig norsk befolkning. Det er ikke så uvanlig i nasjonale idretter verden over å presentere urbefolkninger som pynt på sidelinjen, men dette er også i endring (Clements, 2010). Flere og flere vinnende idrettsutøvere står frem som store forbilder for sine folkeslag, selv om de har vært stigmatiserte og undertrykte, slik som aboriginen Cathy Freeman som vant 400 meter sprint under OL i Sydney i 2000. Da hun løp seiersrunden var det med aboriginenes flagg i svart og rødt og den gule sirkelen over skuldrene, sammen med det australske flagget (Clements, 2010). Dette er et signal om at det blir større aksept for å inkludere individuelle forskjeller knyttet til etnisk tilhørighet i idrett.

Det fører meg over til min personlige interesse for samisk idrett. Jeg vokste opp med en norsk identitet i ei lita bygd i Vest-Finnmark. Gjennom å delta i idrett forsterket det min stolthet av å tilhøre den norske befolkning. Samtidig opplevde jeg som skiløper fra midten av 80-tallet til ut på begynnelsen av 90-tallet at det var en stor del av utøverne som var samer, som snakket samisk. I hovedsak utmerket en stor gruppe skiløpere fra Kautokeino seg som svært gode i sine respektive klasser, uten at noen sa at det er «typisk samisk» å være god.

Etterhvert i tenårene så ble det mer akseptert å være same, og jeg hadde hørt og sett om både Altasaken og samiske demonstrasjoner utenfor Stortinget. Sametinget ble opprettet og gjennom å reflektere over min egen samiske tilknytning kunne jeg melde meg inn i samemantallet. Jeg erklærte meg selv som same.

Det har ført til en omfattende interesse for samiske problemstillinger. Siden jeg har vært idrettsutøver fra tenårene frem til i dag, og nå tar høyere utdanning innen idrett, syntes jeg det var spennende å kunne kombinere de to interessene samisk identitet og idrett i et forskningsprosjekt.

Det leder meg frem til et fokus på det samiske landslaget i fotball. FA-Sápmi er et lag som er tuftet på et folk over fire land, Norge, Sverige, Finland og Russland. FA-Sápmi ble stiftet i mars 2014 (Wikipedia, 2017). Fra den første landskampen mot nasjonslag i 1985 frem til i

2016 har laget spilt mange kamper (vedlegg 4). Laget var først en del av Sámiid Valáštallan Lihttu/Samenes Idrettsforbund (SVLN, 2018) for deretter å ha et eget forbund kalt Sámi Spábbáčiekčanlihttu/Samisk Fotballforbund, til å bli det som i dag kalles FA-Sápmi/Football Association-Sápmi (CONIFA, 2018b). De spiller i en liga som heter CONIFA- the Confederation of Independent Football Associations. Som er en global ideell organisasjon som støtter internasjonale fotballag fra nasjoner og regioner, der minoritetsfolk lever uten egne territoriale nasjonsgrenser (CONIFA, 2018a). Denne utviklingen vil også bli utdypet i analysekapittelet.

Jeg ønsker å fremme et bilde av samisk idrett og hvordan det kan skape en samisk identitet blant idrettsutøvere. Idretten speiler samfunnet og samelandslaget kan være en temperaturmåler for hvordan det samiske samfunnet utvikler seg. Laget representerer nasjonen Sápmi som består av geografiske områder i de fire landene Norge, Sverige, Finland og Russland. Samelandslaget gjør det mulig for samer å delta i idrett på egne premisser og representere nasjonen og folket. Er det likevel slik at laget fremstår med et tydelig samisk preg, eller sagt med andre ord en tydelig samisk tilhørighet? Det er 11 spillere på banen til enhver tid og kanskje opptil 20 spillere totalt med innbyttere og reserver. Hver og en spiller har sin egen samiske tilknytning, og det kan forventes at de utfordres av hverandres tilknytninger på forskjellige måter. Disse individuelle forskjellene kan også være drivkraft til hvordan samisk fotballandslag fremstår med en kollektiv samisk identitet. Det er nærliggende å tro at dette felleskapet også gjør noe med spillernes individuelle forståelser av samisk selvidentitet, noe som leder frem til mitt valg av problemstillinger.

1.1 Problemstillinger

På denne bakgrunn vil mitt fokus i denne studien være å undersøke hvordan samisk identitet uttrykkes blant utøvere i samiske idrettskonkurranser. Mer presist vil mine overordnede problemstillinger være følgende:

- 1) *På hvilke måter uttrykkes, bekreftes og forhandles samiske identitetskonstruksjoner i samiske idrettskonkurranser.*
- 2) *Hvordan bidrar ulike samiske identitetsmarkører til å styrke og utfordre utøvernes selvidentitet?*

Dette vil jeg undersøke gjennom å intervju spillere som har deltatt på samelandslaget i fotball. Min case vil altså være FA-Sápmi med utgangspunkt i dette caset vil undersøkelsen særlig belyse følgende forskningsspørsmål:

1. *Hvordan skaper samelandslaget en ramme for samisk selvidentifisering*
2. *Hvilke identitetsmarkører er aktive eller tas i bruk under arrangementet?*
3. *Hvordan oppfatter og opplever spillerne de ulike markørene med hensyn til å kunne styrke og utfordre sin samiske identitet?*

1.2 Oppgavens struktur

I oppgavens kapittel 2 presenteres relevant forskning på samisk identitet, etnisitet og samisk idrett samt mitt teoretiske analyseverktøy. Som teoretisk grunnlag vil jeg bruke Anthony Giddens' strukturasjonsteori og hans teori om konstruksjon av det moderne menneskets selvidentitet

Kapittel 3 er oppgavens metodedel. Her presenteres valg av metode. Jeg beskriver innledningsvis forskerrefleksivitet og min biografiske fortelling knyttet til opplevelser som omhandler samisk selvforståelse. Deretter følger oppgavens vitenskapeteoretiske forankring, studiens strategiske utvalg, konstruksjon av intervjuguide, forarbeid og gjennomføringen av intervjuundersøkelsen, etterarbeid, intervjudata og analyse, datas kvalitet og hvilke etiske vurderinger som er gjort.

Kapittel 4 er oppgavens analysedel. Her presenteres sentrale funn i undersøkelsen og disse analyseres i dialog mellom tidligere forskning og Giddens' strukturasjonsteori og hans teori om konstruksjon av det moderne menneskets selvidentitet.

Kapittel 5 oppsummerer og konkluderer funnene i lys av problemstillingen og forskningsspørsmålene. Her vurderes også videre behov for forskning på bakgrunn av funnene.

Jeg vil videre presentere tidligere forskning om samisk idrett og samiske identitetskonstruksjoner for å få en viss innsikt i forskningsområdet og for å se hvordan min studie kan bidra til utvidet kunnskap.

2 Kunnskapsgrunnlaget

I dette kapittelet redegjøres for tidligere forskning på feltet, som jeg har funnet relevant for min studie. Min gjennomgang av noen sentrale studier som beskriver og diskuterer samiske identitetskonstruksjoner vil også være en del av mitt analysegrunnlag. I tillegg inneholder kapittelet mitt teorigrunnlag, som handler om hvordan senmoderne identitetskonstruksjoner skapes og hvordan disse skiller seg fra identitetsoppfattelsen i det tradisjonelle samfunnet.

2.1 Identitetskonstruksjoner og samisk idrett

Den samiske idrettsforskningen er svært begrenset og handler i vid forstand mest om samer deltagelse i fysisk aktivitet og ulike idrettsformer.

Yngve Johansen ved Samisk Høgskole i Kautokeino, har gjort en kvalitativ studie som omhandler forskjeller i miljøbakgrunn blant ungdom i Finnmark, som innvirkning på ungdommers kroppsidealer og holdninger til egen kropp (Johansen, 1996).

Kolbjørn Rafoss og Kjell Hines har gjort en kvantitativ studie om bruk av fritidsarenaer og deltagelse i fritidsaktiviteter blant samisk og norsk ungdom (Rafoss & Hines, 2016)

Odd Mathis Hætta har gjort et studie der han tar for seg reinkappkjøringens forhistorie og historie mellom 1954-2013 og hvilken betydning den har hatt for Kautokeino samfunnet (O. M. Hætta, 2016).

Silje Solheim Karlsen har forsket på polarekspedisjoner, skiløping og etnisitet (Solheim, 2016). Der samer tilskrives med en viktig rolle som tilpassede eksperter i nordområdene med eksepsjonelle skiferdigheter som skiløpere.

Når det gjelder forskning om hvordan deltagelse i idrett kan påvirke samiske identitetskonstruksjoner er det få eller ingen studier. Jeg søkte i databaser som Oria, PubMed og Google Scholar og brukte relevante søkeord både på norsk og engelsk, men fant ingen direkte relevante studier. Dette kan tyde på at situasjonen er slik Pedersen & Skille (2016) antyder: «Forskningen på forholdet mellom idrett og identitetsdanning i Norge har i stor grad fokusert på idrettens plass i norsk nasjonsbygging og dens betydning for nasjonal identitet» (Pedersen & Skille, 2016, s. 10).

På denne bakgrunn har Pedersen & Skille (2016) redigert en bok om idrettens betydning for identitetsdanning i Nord-Norge. Boka er en antologi, og representerer en bred tverrfaglig

fremstilling som har som mål å belyse hva Nord-norsk identitet er. Her skildres idrettens plass i norsk historie og kultur sett nordfra. Siden det i Nord-Norge regnes for å være en betydelig del av befolkningen som har samisk avstamning eller med andre ord er etnisk samiske, har boken noe relevans for min studie.

Selv om samelandslaget i fotball, FA-Sápmi kommer fra deler av samme geografiske område, er samelandslaget som ordet antyder et lag for samer. Dette betyr at jeg i denne sammenheng bare vil være opptatt av hvordan idrettsarrangementer formidler samisk identitet og hvordan spillerne opplever og forhandler om hva dette betyr for dem. Jeg vil derfor videre gå inn i tidligere studier som har utforsket samiske identitetskonstruksjoner, dvs hva som kjennetegner slike konstruksjoner og hvordan disse utvikles og endres over tid.

2.2 Samisk identitetskonstruksjoner: noen sentrale studier

Det er de siste tiårene gjort flere studier av hvordan moderne samiske identitetskonstruksjoner skapes Disse studiene har det fellestrekket at de beskriver spenningsfelter mellom forforskning, samekamp og stigmatisering og hvordan dette påvirker identitetsdanning. Jeg vil i det følgende beskrive noen av disse bidragene.

Den første studien belyser noe av bakgrunnen for at det oppstår et skille i syn på hva det vil si å være same i det moderne samfunnet. Den gir videre grunnlag for å analysere opplevelser som kommer frem i datamaterialet knyttet til de forskjellige forståelsene av samisk selvidentitet.

I artikkelen «Er ikke blodet mitt bra nok? - Om etniske konstruksjoner og identitetsforvaltning i Sápmi» (Bjørklund, 2016a) beskriver Ivar Bjørklund hvordan samenes politiske og institusjonell historisk utvikling får stor betydning for samisk identitetsutvikling.. Artikkelen viser blant annet at det fra 1960-tallet har det skjedd mange større endringer i det samiske samfunnet som har hatt stor betydning for situasjonen for den samiske kulturen i dag. Det vises til hvordan samisk identitet var stigmatisert og dermed ble den skambelagt og gjort usynlig, det gjaldt å fremstå som mest mulig norsk. Videre påpeker Bjørklund at det pågikk en samisk politisk organisering som fikk et nasjonalpolitisk gjennomslag i sammenheng med Altasaken. Grunnloven ble endret i 1988 i henhold til internasjonal folkerett og allmenne demokratiske prinsipper i og dette fikk stor betydning for opprettelsen av samiske institusjoner. Sametinget ble opprettet i 1989 og ILO konvensjonen ble ratifisert i 1990, noe som innebar statlige, folkerettslige forpliktelser overfor den samiske befolkningen. Disse

endringene viste seg å få konsekvenser for utvikling av samisk identitet. Bjørklund (2016a) karakteriserer denne utviklingen slik:

«På dette viset skjedde det nærmest et etnopolitisk jordskjelv i Norge i løpet av et tiår, noe som selvfølgelig endret forutsetningene for samisk identitetsforvaltning og dermed også for samisk – norske relasjoner» (Bjørklund, 2016a, s. 10).

Det hevder Bjørklund skjedde på grunn av at utdanningsnivået blant samene økte og det bidro til større mobilitet. Denne karakteriseres som en modernisering, hvor individualiseringen bidrar til at også samene ble nødt til å definere sin egen identitet ut fra nye referanserammer. Forflytningen av folk fra små bygder og regionsentre til større byer, hindret rom for etnisk kategorisering på de mindre stedene. Identiteten ble uttrykt i regionale forskjeller som at «vi er Finnmarkinger» eller «vi er Altaværingene». Dermed ble samisk tilhørighet ofte redusert til en kulturarv og likhet i regional eller stedstilhørighet ble vektlagt foran etnisk identitet. Det betydde at samisk identitet ofte ble undertrykket av fellesskapet på mindre steder, men at grobunnen for å uttrykke etnisk identitet vokser i byene. Den etniske identiteten blir gjort til noe personlig og fortelles gjennom slektskapsbånd og symboler. Iflg Bjørklund (2016a) kommer ikke en slik tilknytning i konflikt med en norsk identitet på det personlige plan, men det skjer derimot en utvidelse. Dette uttrykker han blant annet gjennom en kvinne fra Oslo som har mor fra Kvænangen «Jeg føler meg samisk – ikke som en opposisjon til det norske, men som en utvidelse av identiteten min», (Bjørklund, 2016a, s. 11).

I sin videre analyse av hvordan samiske identitetskonstruksjoner utvikles, tar Bjørklund i bruk begrepene essensialisme og konstruktivisme. Han beskriver den essensialistiske tilnærmingen slik:

«Denne baserer seg på en oppfatning om at etniske grupper har en kulturell substans; en identifiserbar essens som definerer gruppens egenart og som videreføres over generasjoner. Krav om tilhørighet i gruppen forutsetter at man behersker (noen av) de kulturelle ferdigheter som antas å utgjøre dens etniske profil» (Bjørklund, 2016a, s. 11)

Bjørklund (2016a) hevder at denne tilnærmingen til samisk kultur medfører at statlige administrative grep som blir gjort har som mål å sikre gruppens språk og kultur, og betyr en institusjonalisering som medfører et skille mellom de som behersker kulturelle ferdigheter og de som ikke gjør det på grunn av fornorskningen. Denne forståelsen av kultur baserer seg på

tidligere etnografisk forskning, og fører til at etniske markører blir trukket frem som kriterier for hvem som kan kalles eller kalle seg samer. En konstruktivistisk tilnærming forklarer Bjørklund derimot slik:

«Her er ikke kultur noe som *er*, men derimot noe som *skjer*. Følgelig åpnes det opp for en forståelse av etniske identiteter og grupper som sosialt konstruerte. Vi står overfor «imagined communities» Utallige er de forskningsbidrag som dissekerer nasjonsbygging, identitetsforvaltning og symbolbruk. Særlig har man vært opptatt av etnisk *revitalisering*, et nøkkelbegrep i alle analyser av urfolksorganisering og etnopolitikk» (Bjørklund, 2016a, s. 12).

Bjørklund (2016) hevder etableringen av Sametinget i 1989 var et konstruktivistisk gjennomslag der det norske samfunnet skulle rette opp feil gjort overfor det samiske folket. Konstruktivistisk tilnærming lå også til grunn for rekrutteringen av stemmeberettigede. Det var håp om å kunne vekke en stor del av den fornorskede delen av samer. Sameloven av 1987 innførte et subjektivt kriterium (selvidentifikasjon) og et objektivt kriterium (språk). Det er tilstrekkelig at en av foreldrene, besteforeldrene, eller fra 1997, oldeforeldrene har eller hadde samisk som hjemmespråk (Bjørklund, 2016a, s. 12).

Bjørklund hevder at revitaliseringsfokuset gjorde at man ikke så konsekvensen av at det var blitt flytende etniske grenser på grunn av fornorskningen og assimilering. Revitaliseringsarbeidet får derfor noen interessante konsekvenser når det gjelder identitetskonstruksjoner. Det forklarer Bjørklund slik:

«Mens man vil ha vanskelig for å bli akseptert som «norsk» med referanse til at én av dine åtte oldeforeldre var norsk (og de øvrige samiske), synes det motsatte langt mindre problematisk» (Bjørklund, 2016a, s. 13)

Bjørklund hevder denne utformingen av Sametingets manntallsregler fører til at denne ene tilknytningen vinner over de andre norske i selvidentifiseringen. Det blir sett på som en etnisk bekreftelse mer enn en demokratisk ressurs (Selle et al. 2015 s. 152) (Bjørklund, 2016a, s. 13). Det forklares ved at valgdeltakelsen, paradoksalt nok øker manntallet men valgdeltakelsen blir lavere, mest knyttet til byene og blant yngre. På bakgrunn av at det sosiale stigma om samer er opphevet, åpnes det for nye samiske identitetskonstruksjoner. I dag fremstår samisk identitet som en politisk og en kulturell ressurs.

Følgende studie bruker jeg for å nyansere bildet av prosessene med samisk selvidentifisering som forhandles i det politisert samiske samfunnet og hvilke konsekvenser det får for samisk identifisering. Den utdyper og konkretiserer hvordan det kan skapes nye forståelser selv om det også reproduseres et stigmatisert bilde av samiske identiteter.

Denne studien er gjort av Kjell Olsen (2015) med tittelen; «Samisk revitalisering som utgangspunkt for individuelle identitetsprosesser og politisk mobilisering i kyst og fjordstrøk i Finnmark» (Olsen, 2015). Olsen hevder at samisk tilhørighet og identitet utvikler seg over et bredt felt og det er mange prosesser samtidig, noe som krever grundige undersøkelser for å forstå. Her skriver han blant annet om utviklingen som skjer i kyst og fjordstrøkene i Finnmark, som handler om individers samiske selvutvikling og hvordan den kommer til uttrykk i en sterkt politisert omverden. I studien beskriver han samebevegelsens arbeid for å bygge opp en samisk kultur, og hvordan det ble det skapt bilder av hva det samiske er, herunder kollektive kjennetegn som eget språk, nasjonaldrakt, folkemusikk, og territorium, og legger vekt på kulturuttrykk som er mest forskjellig fra den norske. Dette betyr at han gir reindriften stor plass og viser med det hvorfor mange samer ikke kan identifisere seg med en kollektiv samisk identitet fordi deres erfaringer og kulturelle kompetanse dermed ble for avvikende. (Olsen, 2015)

Olsen hevder videre at i etterkrigstiden var allerede samisk språkkompetanse på kysten på full fart ut. Dette skjedde på bakgrunn av en fornorskingspolitikk som allerede hadde et sterkt tak på befolkningen, hvor foreldre i stor grad unnlot å lære samisk språk videre til sine barn. Nedbrenningen, evakueringen og gjenoppbyggingen i forbindelse med 2. verdenskrig og i etterkrigstiden, ble de fleste gjenværende samiske markørene ved kysten slettet. Det fantes ingenting igjen som kunne kobles opp mot forståelser av at det fantes noen særtrekk ved levesettet som kunne knyttes til en samisk identitet. Gjenoppbyggingen av det nedbrente nordområdet skjedde fra regjeringshold i sør, og det lå ingen tanker bak om det faktisk var en tradisjonell byggeskikk i området fra før av. Dermed forsvant også den siste rest av kulturuttrykk i samisk byggeskikk. Det fremheves også at den felles ånden som lå i gjenoppbyggingen, inneholdt ikke noe rom for å skille seg ut og eventuelt fremme egne samiske rettigheter. Samtidens politikk med da arbeiderpartiet som største parti sørget for likhet for alle, i en tid der det gjaldt å få tak over hodet. Det resulterer at det ikke er rom for å ha en samisk identitet i kystområdene.

Kampen om Altaelva på 70-tallet setter iflg Olsen (2015) et nytt søkelys på den samiske befolkningen i landet. Altaelva blir en nasjonal konflikt med internasjonale dimensjoner. Dette medfører at urfolksretten kommer på banen blant annet i FN-systemet og i Verdens Urfolksråd. Det blir en konflikt som ikke bare er knyttet til reindrift, men også til samer generelt som et folk i en global sammenheng. I kjølvannet av Altasaken blir det opprettet nye samiske institusjoner deriblant Samisk høgskole og Sametinget. Det blir viktig for Norge å vise at det gjøres en god jobb for å ivareta samiske interesser, blant et folk som nå også blir definert som urbefolkning.

Olsen (2015) beskriver videre hvordan løftet av det samiske får både positive og negative konsekvenser. For mange skjer det en vending som gjør at de igjen kan si at de er samer. Og for mange ble det en forløsning av den undertrykkelsen av egen identitet det hadde blitt tvunget til å leve med. De ble nå mer frie til selv å definere seg som samer. På den annen side viser Olsen (2015) hvordan dette skaper grobunn for nye konflikter både mellom samer og mellom samer og den øvrige befolkning. Blant annet kom dette til uttrykk gjennom kollektive handlinger som for eksempel flagging med det samiske flagget, som opplevdes som provoserende for lokalbefolkninger i Alta. Den kollektive samiske selvforståelsen som ble skapt, hevdes likevel å være svært viktig som utgangspunkt for dannelsen av en individuell samisk identitet, særlig i kyst – og fjordstrøkene.

Det som har påvirket identitetsspørsmålet og skapt konflikter er iflg Olsen (2015) blant annet lokale diskurser om samisk identitet som ikke passer sammen med den dominante etnopolitikk som føres og norske institusjoners representasjon av det samiske. Det hevdes også at på individplanet utvikles samisk identitet som motstand mot den kollektive forståelsen av hva samisk identitet er, hvor den enkeltes bruk av samiske effekter slik som for eksempel belter, skjerf, sko blir en markør for å knytte seg selv til det samiske.

Gjennom å finne sine aner og etnisk tilknytning, kunne befolkningen delta i forvaltningen av ressurser i samiske områder ved at de kan melde seg inn i Sametingets valgmanntall. Olsen (2015) påpeker likevel at samene i denne prosessen innrettet sin konstruksjon av sin samiske identitet slik at den likevel ikke røkter ved en allerede opparbeidet norsk identitetsforståelse.

Ønsket om å melde seg inn i samemanntallet blir drevet frem av befolkningens usikkerhet til om deres velferd skal ivaretas i lovverket. Det hevder Olsen (2015) at det er lagt til rette for, noe han forklarer gjennom Finnmarksloven av 17. juni 2005. Gjennom to hensyn i loven skal

forvaltninga av ressurser tilpasses alle innbyggere i området. Med referanse til lovens paragraf I forklarer Olsen at; «naturressurser i fylket skal forvaltes på en balansert og økologisk bærekraftig måte til beste for innbyggerne i fylket og særlig som grunnlag for reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv» (Olsen, 2015, s. 342). Med referanse til paragraf III i loven underbygger han dette:

«Loven gjelder med de begrensninger som følger av ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Loven skal anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk og minoriteter og bestemmelser i overenskomster med fremmede stater om fisket i grensevassdragene» (Olsen, 2015, s. 342)

Olsen (2015) hevder at loven er svært kompleks og det er tvil om den sikrer rettighetene til den enkelte. Olsen forklarer dette med referanse til to saker i mediebildet. Den ene om reinbeitegrenser rundt Alta og den andre bygging av reingjerder. Den første ble knyttet til reindriftsloven og den andre til uklarheter i forholdet mellom plan-og bygningsloven og reindriftsloven. På grunn av et forestående sametingsvalg og med sakenes uklarheter som bakteppe hevder Olsen at ulikheter i interessene ble fremhevet i avisenes dramaturgi. Ulikhetene ble fremhevet som samepolitisk kompleksitet og fremhevet allianser mellom interesser knyttet til reindrift og jordbruk, som også kan forstås som reindrift mot friluftsliv og kommunal selvråderett. På den måten spilles interessene opp mot hverandre og nærer opp under en gammel konflikt mellom reindrift og jordbruk eller reindrift og kystbefolkningen. Dette kan få innslag av fortolkninger blant befolkningen og kan forstås som en etnisk konflikt, noe det ikke er (Olsen, 2015, s. 346-347).

Olsen hevder at dette viser at samisk tilhørighet til en viss grad fremdeles er gjenstand for stigmatisering gjennom institusjoner som nevnt medier men også gjennom museer, skolebøker, og turismebrosjyrer. Disse reproducerer det samiske som noe radikalt annerledes enn den lokale kulturen på kysten. Dette opprettholder ideer om et samisk innland og en norsk kyst (Olsen, 2015, s. 339)

Olsen (2015) viser her en utvikling av samisk selvforståelse i relasjon mellom den norske stat og det samiske samfunn. Han hevder videre at det i økende grad skjer i sammenheng med overlokale institusjoner. Olsen viser hvordan det skjer endringer samepolitisk frem til en rettighetspolitikk som den enkelte same må ta stilling til i hverdagslivet. Noe som fremmer en selverklæring av samisk identitet. I denne utviklingen skjer det også en utvikling i norsk

politisk forvaltning, hvor juridiske rettigheter, markeder og ekspertkunnskap får økende betydning. Olsen (2015) argumenterer for at dette påvirker både individuelle og gruppers identitetskonstruksjoner i det norske samfunnet, men uten at det har ført til store etniske skillelinjer mellom forskjellige grupperinger og heller har bidratt til å skape et interessefellesskap. Interessefellesskap som Olsen (2015) eksemplifiserer gjennom at foreldre og barn som ønsker samisk undervisning, møter store utfordringer i skoleverket som gjør at de blir nødt til å kjempe for en felles sak (Olsen, 2015, s. 351-352).

For å knytte konstruksjonen av en samisk identitet tettere opp mot individenes opplevelser, kan det være av interesse å se på hvordan det er mulig for individer å beholde en samisk tilknytning selv om det å være same har vært sterk stigmatisering gjennom oppvekst.

Den neste studien jeg vi ta fram som særlig relevant for belyse samiske identitetskonstruksjoner er artikkel «Det tredje alternativet» av Alse Høgmo (1986). Artikkelen kan forklare opplevelser av å vokse opp i miljø der diskriminering mot et samisk kulturuttrykk skjer, og om dette miljøet kan skape samisk identitet selv om individene oppfatter seg selv som norske, og andre oppfatter dem som norske.

I artikkelen problematiserer Høgmo assimilering av samer med fokus på tredje generasjon, den generasjonen som opplever at besteforeldre snakker samisk, men at det er forbeholdt voksengenerasjonene. Foreldre snakker ikke samisk og er tilsynelatende blitt norske. Tredje generasjon vokser opp i denne ambivalente sfæren og adapterer både samiske og norske verdier. Det hevdes at den tredje generasjonen dermed har opplevd en dobbel stigmatisering, først av det samiske i et fornorskningsspektiv og deretter i en sammenheng med samebevegelsenes oppbygging av en institusjonell forståelse av den samiske kulturen.

I en referanse til Eidheim (1971, s.60) påpeker Høgmo at : «Assimilation is the process by which individual Lapps obtain a Norwegian identity». I denne sammenhengen kritiserer Høgmo antropologisk forskning som han mener tar for lett på fornorskningssprosessen og hva denne betyr for samers identitetskonstruksjoner og selvidentifisering. Han mener forskningen har vanskelig for å forstå at kulturelle betingelser kan nedfelle seg i et norsk selv.

For å forklare dette, setter Høgmo (1986) altså søkelyset mot tredje generasjonsamer, der han mener at assimilasjonen er sterkest. Tredje generasjon må forvalte en «norsk» identitet, der foreldregenerasjonen ikke artikulere samisk tilhørighet selv om besteforeldre er tospråklige, er samisk språk forbeholdt voksengenerasjonen. Høgmo (1986) antar dermed at

tredjegerasjonen gjennom dette anser seg selv som norske. Dette er en generasjon som vokser opp med en norsk identitet, som må forvaltes i et miljø der også samisk identitet er tilstede i omgivelsene, men er på vikende front. Han kaller dette fenomenet «...identitetsforvaltning, et livstema som læres» (Høgmo, 1986, s. 397).

I denne sammenhengen stiller han noen spørsmål som folk i samisk-norske samfunn må leve med, som det kan være vanskelige å finne svar på eksempelvis; «Hva betyr samisk tilhørighet? Hvem er samisk? Er hun eller han samisk eller norsk? Er jeg samisk eller norsk?» (Høgmo, 1986, s. 397). Han argumenterer for at det er vanskelig å finne svar på disse spørsmålene fordi folk har mangelfulle kategorier for å kunne reflektere og resonnerer omkring dem. Men det kan også være at spørsmålene aldri stilles i det daglige.

Høgmo hevder at barn sosialiseres og opplever sosial læring gjennom handling og opplevelser i forskjellige sfærer: «Folks sosiale liv og deres forståelse og opplevelse av dette kan betraktes som organisert i distinkte sfærer: en interetnisk sfære, en samisk lukket sfære og en norsk lukket sfære.» (Høgmo, 1986, s. 398). Det betyr at folk som lever i slike kontekster må veksle mellom to rollesystemer og samtidig forvalte én etnisk identitet i møte med enten en interetnisk sfære eller en samisk lukket sfære eller en norsk lukket sfære der alle gir forskjellige opplevelser av selvet og hvem man ønsker å være. Han understreker at barn får roller fra et omkringliggende miljø og tilegner seg kulturelle symboler fra dette miljøet, og slik foregår en assimilering, hvor barnet akkomoderer disse symbolene og gjøre dem til en del av sin identitet og sitt eget kulturelle uttrykk (Høgmo, 1986). Høgmo som beskriver at det er mulig å se en rød tråd mellom assimilering og en identitet som ikke blir norsk men en samisk identitet som har tilpasset seg en norsk identitet.

Neste studie jeg presenterer er relevant fordi den kan beskrive hvordan diskurser kan virke direkte inn på mennesker med forskjellige samiske tilknytninger. Studien skisserer en todelt tilnærming til samisk selvforståelse som gjennom diskursene utfordrer, forhandler og skaper nye samiske identiteter.

Denne studien er presentert i boka «Moderne urfolk, samisk ungdom i bevegelse» av Arild Hovland med Geir Tore Holm som illustratør (Hovland & Holm, 1996). Datagrunnlaget er hentet fra et feltarbeid, i kommunene Kåfjord og Kautokeino. Det er basert på deltagende observasjoner og dybdeintervjuer. Hovland & Holm skaper et nyansert bilde av samisk identitet knyttet til et moderne landskap som viser både myter om hva en ekte same er og

paradokser om hva en moderne samisk identitet kan være. Studien forsøker å gi en beskrivelse av den samisk revitaliseringa på 90-tallet og hvordan denne påvirket de samiske identitetskonstruksjonene i Kåfjord og Kautokeino og hvilke vilkår for identitetsforvaltning og livsutfoldelse som var dominerende for samisk ungdom på disse stedene.

Først vil jeg dra inn det Hovland & Holm (1996) sier om at det er paradokser knyttet til samisk tilknytning i to diskurser. Diskursene representerer en tematisk avgrensing. Det er visse ideer som forvaltes og samtidig drives det en diskurs fram av informasjon og inntrykk fra ulike sosiokulturelle nivåer (Hovland & Holm, 1996, s. 39). Jeg vil fokusere på det som blir beskrevet som en samisk diskurs, som samer selv forvalter (Hovland & Holm, 1996, s. 40). En diskurs om hva det å være same skal innebære. Det har utspring i det Hovland & Holm med referanse til Eidheim 1992 kaller et «master paradig», som beskrives som et felles og personlig handlingsorienterende sett av ideer om hva samer og samisk samfunn er og bør være (Hovland & Holm, 1996, s. 40).

I Kåfjord har ungdommene opplevd en revitalisering av samisk kultur. Hovland & Holm tar tidlig i boken frem dannelsen av Gáivuona Sámenuorat eller GSN nyttårsaften i 1990, som et viktig grunnlag for en revitalisering gjennom en politisert moderne samebevegelse. Politisk i bokstavelig forstand, GSN får en representant på Sametinget i 1996 og er på den tiden blitt medlem av Norske Samers Riksforbund (Hovland & Holm, 1996, s. 18). Disse ni samiske ungdommene i Kåfjord satte mange mytiske milepæler, som blir et uttrykk for aktivisme, og et uttrykk for at man ikke vil sitte på gjerdet å se at den samiske kulturarven skal forsvinne. Av disse blir nevnt; okkupasjon av en øy i Lyngenfjorden, reise til Russland, skitur til Kautokeino, buss til Máze i Kautokeino kommune og internasjonale urbefolkningskonferanser i Australia og Ecuador (Hovland & Holm, 1996, s. 26-27). GSN får en viktig symbolsk betydning for en revitalisering av samisk tilhørighet i kystområdene i norsk Sápmi. Ungdommene i Kåfjord har en politisk aktivistisk tilnærming i en konstruktivistisk forstand. De må aktivt jobbe med sin samiske tilknytning. Gjennom studier, refleksjoner om egen samiske tilknytning, språkopplæring og eksterne symboler i form av atferd, klesdrakter og relasjoner, rekonstrueres ideer om samisk tilhørighet og tilhørigheten blir visualisert, noe som kan være med på å bygge opp en aksept for deres samiske identitet (Hovland & Holm, 1996, s. 224). Hovland & Holm hevder Kåfjordsamfunnet er inn i en prosess med økt polarisering mellom de som er trygge på en samisk tilknytning og de som ikke er like trygge. Tematiseringene handler mer om avgrensingene og markering av samisk tilhørighet enn om innhold. Noen faller utenfor en samisk selvidentifisering fordi de også kan

trekke veksler på tilstedeværelse av flere etnisiteter i egen biografi. Dette hevder de medfører at det oppstår en prosess av tematisert eskalerende dikotomisering (Hovland & Holm, 1996).

I Kautokeino sier Hovland & Holm at det er en uomtvistelig trygghet omkring tilknytningen til samisk identitet. Det må ikke forstås som at samfunnet her er ett, der det ikke finnes individuell forskjeller på samiske selvforståelser. I Kautokeino kan det oppstå utrygghet blant samer i forhold til en samisk selvforståelse. Det er uenighet innad i Kautokeino om hva det vil si å være samisk i diskursene. Folk tilskrives gjerne en samisk identitet gjennom slektskap og samisk språk, som fører til at de som ikke behersker samisk fullt ut opplever en utrygghet og søker å lære språket. Likevel vil de som føler en utrygghet i Kautokeino, regnes som samer når de er i kystområder som Alta. Det er lettere å få en nærmere tilknytning og aksept som same om disse gifter seg inn i en familie som er anerkjent som fullt ut samiske. Da tilskrives de samisk identitet også i Kautokeino, noe som skaper trygghet. På tross av noe individuell ambivalens er det språket, slekten og den nære lokale tilknytningen til essensielle kjennetegn som skaper trygghet til en samisk kollektiv selvforståelse. Som Hovland & Holm sier det: «Ungdom i Kautokeino har et omfattende reservoar av kjennemerker knyttet til adferd og materiell og mental kultur som de kan aktivere som uttrykk for samiskhet» (Hovland & Holm, 1996, s. 130). Kautokeino fremstår dermed utad som en premissgiver for hva det samiske er og skal være. Tilskrivelsen av samisk identitet resulterer i at samer i Kautokeino ikke har en like sterk politisk og aktivistisk tilnærming til spørsmålet om samisk selvforståelse. Kautokeino er inne i en prosess med økt heterogenisering der det oppstår ny sosial differensier, men det skjer også en assimilering av norsktalende som etterhvert blir samisktalende, og dermed blir samfunnet raskt mer homogenisert (Hovland & Holm, 1996).

De samiske ungdommene beskriver samisk identitet som en ressurs som de ønsker å knytte til seg. Det er knapphet om godene som uttrykkes gjennom at tilgang til dem og aksepten for at flere kan oppnå dem varierer, og derfor vil mange oppleve at det er vanskelig å nå helt frem. Gjennom etnopolitiske interesseorganisasjoner har ungdommer opplevd frigjøring av en samisk identitet, det er spesielt kystungdommer som knyttes til slike opplevelser. Det er en lav politisk aktivitet med «samesak» som tema i Kautokeino der tryggheten og uomgjengeligheten til en samisk selvfølelse står sterkt (Hovland & Holm, 1996).

2.3 Teoretisk analysegrunnlag: modernitet og identitetskonstruksjoner

Samisk identitet som andre identiteter formes i dag av det moderne samfunnets raske skiftninger. Dette er et forhold som Anthony Giddens' utdyper i sin strukturasjonsteori og sin teori om konstruksjon av det moderne menneskets selvidentitet (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996). Jeg vil i det videre løfte frem noen aspekter ved disse teoriene som kan være relevante for å forså moderne samiske identitetskonstruksjoner.

Modernitetsteori knyttes til industrisamfunnet og industrisamfunnets utvikling og det senmoderne samfunnet, som også ofte betegnes som kunnskapssamfunnet (Aakvaag, 2008). Teorien viser hvordan industrialiseringen påvirker samfunnsstrukturene, og hvordan det skjer en endring i måten man konstruerer sin identitet på, en endring fra en tradisjonell forståelse hvor det kollektive var kjernen mot en større individualisering. Hvordan det moderne individet må konstruere sin egen identitet gjennom selvrefleksivitet (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996).

Modernitetsbegrepet kan som antydnet deles inn i modernitet og senmodernitet på grunn av endringer i samfunnet. Frem til midten av 1900 tallet, er det i følge Aakvaag (2008) i sosiologisk forskning fremdeles et fokus på identitetskategoriseringer som innebærer at subjektet inngår i kontekster som er relativt uforanderlig. For eksempel knyttet til klasseskiller, kjønn, sted og religion, hvor disse er styrende for individets identitetsutvikling. Moderne eller senmoderne identitetsutvikling slik Giddens & Schultz Jørgensen (1996) beskriver det, bryter med dette fokuset. Det moderne individet løsrives i stor grad fra tradisjonelle identitetskategorier og må konstruere sin selvidentitet gjennom sin selvrefleksivitet. Dette aktualiserer ambivalente forhold i individet; hva det skal velge og ha tillit til i sin identitetskonstruksjon (Aakvaag, 2008).

Giddens strukturasjonsteori fremhever modernitetens trekk som forandringer gjennom en stadig sterkere forbindelse mellom de to ekstremene globalisering og individualisering (Aakvaag, 2008). Dette medfører også store endringer både på et institusjonelt og på individnivå, som har konsekvenser for vårt hverdagsliv så vel som for vår identitet og intime relasjoner.

Giddens & Schulz Jørgensen (1996) hevder at utviklingen må forstås som en omorganisering av samfunnet, som innebærer nye prinsipper, og en rekke bruddfaser. Det tradisjonelle

forholdet mellom individ og samfunn blir mer komplekst. Giddens & Schulz viser hvordan individer og struktur påvirker hverandre, og hvordan strukturer fungerer som både som grunnlag for og som resultatet av aktørenes handlinger. Struktur defineres som latente muligheter, ikke noe manifestert og aktivt. De er både mulighetsskapende og begrensende. Strukturer er altså ikke noe som eksisterer utenfor agenten hos Giddens, men er både bakgrunn for, og resultat av sosial praksis. Det er å forstå som regler og ressurser forankret i aktøren, ikke noe styrende utenfor aktøren (Aakvaag, 2008).

Moderne institusjoner preges av modernitetens ekstreme dynamikk, både i hastighet, omfang og dybde. Denne utviklingen har også preget de samiske institusjonene de siste tiårene. Giddens & Schulz (1996) forklarer denne dynamikken gjennom noen hovedelementer eller sett av elementer blant annet det som de kaller institusjonell refleksivitet, rom og utleiringsmekanismer. Jeg vil i det videre utdype hvordan disse endringene har påvirket moderne identitetskonstruksjoner.

Utleiringsmekanismer og konstruksjon av selvidentitet

Utleiringsmekanismer handler om at det som tidligere var vedvarende og fast i det tradisjonelle, blir nå noe flytende og ustabil. Det skjer med andre ord en «disembedding» av det faste og stabile (Aakvaag, 2008). For eksempel løsriver utleiringsmekanismer interaksjoner fra sted og tid. Dette gjør at moderne sosialt liv er karakterisert av grunnleggende prosesser som reorganiserer tid og rom, og, som kobler sosiale relasjoner fri fra deres binding til spesifikke lokaliteter og rekombinerer dem på tvers av tid og rom. Dette betyr at moderne sosiale relasjoner må lene seg på ekspertise, ulike autoritetskilder og vitenskapelig kunnskap som retningslinjer for handling. Det moderne selvet må skape seg selv refleksivt utfra de kunnskapskildene og institusjonell kontekstene de har til disposisjon. Det betyr at man må konstruere sin individuelle identitet ofte i et forvirrende virvar av muligheter og tilbud. Under slike vilkår av usikkerhet og utallige valgmuligheter, får begrepene tillit og risiko en særlig betydning (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996).

Tillit får en spesifikk rolle i disse utleiringsmekanismene. Tillit er grunnleggende for alle individer og noe deres ontologiske sikkerhet er avhengig av (Aakvaag, 2008). For eksempel er tillit mellom barnet og omsorgsgivere grunnleggende for et barns ontologiske sikkerhet. Tilliten balanserer forholdet mellom den globaliserte abstrakte verden og det konkrete etablerte forhold mellom barnet og omsorgsgivere. I førmoderne samfunn var tilliten til den kollektive erfaringskunnskapen eller tradisjonskunnskapen grunnlaget for den enkeltes

identitetskonstruksjon. Behovet for ontologisk trygghet og tillit kan forstås som et grunnleggende psykologisk trekk ved mennesket. Tilstanden av tillit kan knyttes til individer som reflekterer over flere mulige alternativer i forhold til holdninger, handlinger og erkjennelsen av risiko. Risiko som den oppleves, er en betingelse for refleksivt liv, og tillit i relasjoner er avgjørende handlingsvalg. Den tilliten som utvikles gjennom den tidlige sosialisering er å forstå som «selvets beskyttende rustning», slik at det kan klare de mange valgsituasjoner det hele tiden møter.

I moderniteten er det det enkelte individ må konstruere sin identitet gjennom å ha tillit til omgivelsenes ekspertsystemer, som i dag stort sett er basert på vitenskapelig kunnskap. Dette er et mer risikofylt identitetsprosjekt fordi en må velge hvilken kunnskap i ekspertsystemet en skal ha tillit til og disse ekspertsystemene representerer ofte motstridende kunnskap. Å velge hva en skal stole på, blir derfor et risikofylt individuelt og selvrefleksivt valg (Aakvaag, 2008).

Refleksiv selvidentitet

Som antydnet underminerer modernitetens refleksivitet på denne måten en sikker viten, som individet kan ha tillit til i sin identitetsutvikling fordi vitenskap er basert på tvilens metodologiske prinsipp (Aakvaag, 2008). Giddens & Schultz (1996) hevder derfor at livet i senmoderniteten mer og mer går over til å bli et refleksivt liv. Det betyr at individet må forholde seg til omverdenen, og seg selv på en refleksiv måte; som en kontinuerlig bevisstgjøringsprosess. Dette betyr at kollektive identiteter som man kan lene seg på har blitt mer fragmenterte og svekket, fordi samfunnet kjennetegnes av en midlertidig karakter, hvor betingelsene for våre liv stadig endres. En midlertidighet som rokker ved vår ontologiske trygghet, og gjør oss avhengig av tillit til ekspertsystemer og vitenskapelig kunnskap. Det innebærer at det moderne mennesket må velge selv hvordan det skal leve og hvem det ønsker å være. En situasjon som gir økte muligheter, men også økt usikkerhet og risiko. Med andre ord, når fortiden ikke lenger er et orienteringspunkt, og fremtiden består av et vell av mulige fortellinger, blir sårbarheten og utryggheten et vesentlig trekk ved moderne menneskers livsvilkår. Individenes oppgave blir dermed svært kompleks. Opplevelsen av usikkerhet blir derfor et grunnvilkår for det moderne individet. Individet må kunne bryte med tidligere erfaringer, og vurdere nye handlingsalternativer, hvor tidligere erfaring ikke kan brukes som veiviser (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996).

Den ontologiske sikkerhet er fundamentet for identiteten og den tiltro vi møter verden med (Aakvaag, 2008). Tilliten til de upersonlige abstrakte systemene skaper en ny form for sårbarhet når moderne identiteter konstrueres, fordi de ikke kan erstatte den tradisjonelle gjensidigheten og intimiteten i personlige relasjoner som lokalsamfunnet representerer.

Dette er kanskje enda mer utfordrende når det gjelder samisk identitetsutvikling, siden denne i stor grad har vært bygd på tradisjonell kunnskap og stor tillit til lokalsamfunnets kultur og levemåte (Hovland & Holm, 1996; Olsen, 2015). Det blir derfor interessant å se om - og hvordan - moderne betingelsene for identitetsutvikling aktualiseres for spillerne på samelandslaget. Hvordan de for eksempel opplever spenninger i forhold til sin samiske identitet og hvordan de forhandler om hvilke samiske markører som er sentrale for deres tilhørighet til det samiske.

3 Metode

Metodekapittelet beskriver og begrunner datainnsamlingsprosessen samt de valg som blir gjort.

3.1 Valg av metode

For å undersøke temaet jeg problematiserer, har jeg valgt å gjennomføre en kvalitativ intervjuundersøkelse. En kvalitativ undersøkelse søker informasjon som kan gjøre det mulig å forstå fenomenet det forskes på (Widerberg & Bolstad, 2001). Forståelsen kommer gjennom å ha fokus på fenomenets karakter eller egenskaper, samt at innhold er av spesiell betydning for å finne ut hva fenomener betyr og hva de handler om.

Når jeg velger denne metoden, henger det sammen med at mennesker er intensjonelle og bevisst meningssøkende. Problemstillingen og forskningsspørsmålene søker svar som krever mye informasjon om personers opplevelser og tanker som vanskelig kan kvantifiseres. Gjennom kvalitative intervjuer vil denne dybden kunne oppnås. Jeg tar sikte på å klargjøre og forstå fenomenets egenskaper og søker derfor informasjon som kan gi grunnlag for tolkning av hva det betyr og hva det handler om.

I mitt ståsted må jeg forholde meg til informantene og den informasjonen de gir meg. Jeg må ta hensyn til at det de sier er deres fortolkninger, deres opplevelser og meninger om utfordringer de møter i forhold til deres samiske selvforståelse i deltakelse på samisk landslag i fotball.

På grunn av at min egen samiske tilknytning er av spesiell betydning for analysen vil jeg gjøre en grundig beskrivelse mine egne opplevelser i en biografisk fortelling, som en del av forskerrollen. Dette vil kunne klargjøre for leseren de valg jeg gjør i analysekapittelet. Jeg tror mine egne erfaringer kan gjøre meg mer sensitiv og føre meg nærmere en forståelse fra flere hold i samisk selvidentifisering, og være en styrke i forhold til analyse av datamaterialet opp mot kunnskapsgrunnlaget.

Jeg vil videre i oppgaven beskrive forskerrollen, oppgavens vitenskapsteoretiske forankring, hvorfor jeg har valgt denne typen kvalitativ tilnærming, mine forberedelser til datainnsamlingen, og mine valg og erfaringer i datainnsamlingsprosessen. Til slutt i metodekapittelet beskriver jeg hvordan dataene har blitt analysert, samt at jeg gjør en drøfting av dataenes kvalitet og de etiske retningslinjene jeg har fulgt i prosessen.

3.2 Forskerrefleksivitet

Forskerens rolle i en kvalitativ undersøkelse er en svært viktig del å avklare i metodedelen. Rollen som forsker krever bevissthet. Gjennom å belyse hva man har gjort i hele prosessen kan man oppnå transparens (Tjora, 2017). Når vi danner en forforståelse av et fenomen vi ønsker å forske på, er forforståelsen basert på en førforståelse (Dalen, 2011). Vi har alle oppfatninger og meninger om temaet vi skal forske på. Denne meningen følger oss gjennom prosessen også i møte med informantene og i behandling av data. Denne førforståelsen er viktig å være klar over, da kan den benyttes for å forstå informantenes opplevelser og erfaringer bedre. Det er mulig at man blir mer sensitiv i forhold til eget intervjumateriale og bedre i stand til å utvikle teorier (Dalen, 2011).

På bakgrunn av dette vil jeg gå dypere inn i min egen rolle som forsker. Jeg ønsker å dele min biografiske historie for vise at jeg selv har nær tilknytning til utfordringer med samisk selvidentitet. Slik at prioriteringer jeg har gjort i utvalg av kunnskapsgrunnlaget og teori, samt analyser bedre kommer frem i lyset.

Jeg velger å begynne med oppveksten i ei lita bygd vest i Finnmark. Jeg vokste opp med en norsk selvforståelse. Jeg deltok på lik linje med alle andre i lek og andre sosiale aktiviteter. Vi snakket alle norsk og hadde en trygghet i det. Det fantes eldre i bygda som snakket samisk men det var ikke noen av oss ungene som tenkte noe mer over det. Bestefar snakket også samisk, men aldri til oss. Vi anså dem ikke som samer, det var det de som hadde rein som var. Vi hadde kontakt med samer i reindrifta hver vår og sommer, og vi utvekslet varer og tjenester med hverandre. I lek var vi gjerne vikinger, cowboyer eller også indianere. Disse karakterene hadde alle høy aktelse hos oss. Spesielt vikingene var høyt aktet for min del, som sterke folk som kunne utmanøvrere fienden, noe som også gjorde at jeg var spesielt interessert i de norrøne gudene deres. Det gjorde meg stolt av å være norsk. Samtidig hadde vi en tro på at det fantes mytiske vesener som stallo og guder som kunne gi god fiskelykke om man bare ofret litt til dem. For eksempel så ble jeg fortalt at det fantes både sieidier og kveitsteiner som det ennå var noen som brukte å legge fiskehoder eller noe fra fangsten til/ved, før de dro ut på fiske.

På midten av 80-tallet gikk to av mine søsken på skole i Karasjok. Det ble en annen diskurs i familien om samisk tilknytning i slekta. Det medførte at jeg begynte å tenke på meg selv og min tilknytning til en samisk identitet. Mamma spesielt var stolt over å fortelle at hun bare kunne samisk før krigen, men hun var bare liten jente da hun ble evakuert og mistet

morsmålet. Det var ingen som snakket samisk til ungene når hun kom tilbake til Finnmark. Det kom mange historier frem om både kofter og kommager og samisk språk tilknyttet nære familiemedlemmer.

Gjennom økte kunnskaper om samisk tilhørighet i slekt, om samers levesett og samiske myter og ritualer ble det mulig for meg å starte en prosess med å erklære meg selv som same. Selv om det var sterke motkrefter i sving i nærmiljøet, det foregikk fremdeles en stigmatisering av en samisk kultur. Det hørtes ofte mange negative beskrivelser av samer i reindriften når en reinflokk hadde hoppet over gjerder og inn på jordene til oss bønder. I tillegg hadde lokalrevyen gjerne innslag av samer som ble latterliggjort gjennom gebrokkent språk, kofter som var ustelte og replikker som virket fordummende. Så sent som i 1985 var dette et innslag i Neverfjordrevyen (Dybvig, 2010). Selv om dette var på en tid da samekampen var i full gang så var det ingen som stilte spørsmål om det var riktig å stigmatisere samer på denne måten. Folk opplevde kanskje at det ikke var noen grunn til å slutte med stigmatiseringen av noe som ikke angikk en selv eller et samisk selv.

Jeg meldte meg inn i samemanntallet så fort jeg fikk mulighet til det, det var ikke et problem fordi jeg allerede var i en prosess med å forme en samisk selvforståelse. I tillegg ble jeg motivert av kjente, ved at de sa jeg burde melde meg inn for å kunne påvirke politiske avgjørelser som ville berøre min fremtid.

I begynnelsen når jeg erklærte meg som same, ble det uttrykt i samtaler. Jeg var ellers den samme personen gjennom symbolske uttrykk knyttet til klær og språk. Det var ikke like lett for andre å forstå at jeg kunne være same, så jeg opplevde mange samtaler der jeg måtte forklare hvordan dette skiftet av selvforståelse var mulig. På den måten startet en prosess der jeg befinner meg fremdeles i dag, med å reflektere over hvorfor jeg er same og hvem jeg er som same.

Jeg hadde nære venner i reindriften og var mye sammen med dem sommerstid. Jeg deltok i arbeidet med gjerder og med å samle rein. Jeg var på en måte en av dem. Jeg fikk også sydd skinnbukse av reinskinn av moren i familien, og jeg følte meg enda mer som en av dem, inkludert i et fellesskap.

Det var først når jeg ikledde meg kofte at jeg opplevde noe så sterkt som må kalles et «hamskifte» eller et brudd i selvforståelsen. Det ble et sterkt symboluttrykk for meg og jeg utviklet en større forståelse for hvordan kofte kan skape en tilhørighet, men samtidig være et

symbol som skaper avstand. Tilhørighet til en gruppe av folk som jeg forbandt med reindriften, og avstand til den gruppen folk som tilhørte hjemstedet mitt.

Det var nå den virkelige reisen i midten av to selvforståelser. På den ene siden var jeg ikke helt norsk og på den andre ikke helt samisk. Jeg opplevde det som mer som en rolle å være samisk i begynnelsen. En rolle for å markere at jeg var same overfor alle rundt meg. Det var ingen negative opplevelser i form av ytre kommentarer i nærområdene på kysten, men siden familien oppfattet seg som norsk tidligere, opplevde jeg at det ble det et sterkt symbol for at jeg var noe annet.

Jeg forsøkte på videregående skole å få samisk som språkfag, men det var ikke mulig så de. Det var bare de som hadde det som førstespråk eller morsmål som fikk det.

Ved å erklære meg som same og ta på meg kofte, fikk jeg en større nærhet til samiske venner i reindriften og jeg traff også min kjæreste på den måten. Hun er fra Kautokeino og har nær tilknytning til reindrift gjennom familien sin. Gjennom henne og hennes familie fikk jeg ta del i et samfunn der samisk språk er levende.

Da jeg flyttet til Kautokeino opplevde jeg en stor frigjøring av den samiske selvforståelsen. Jeg lærte mye om livet deres før og om tradisjoner og håndverk. Inkluderingen i denne familien styrket min selvfølelse fordi jeg ble godtatt som den jeg var, men også ved at jeg ble mer lik dem gjennom tradisjoner og væremåte. Kofter var en del av en større sosial samhandlingsprosess og når jeg trengte en ny så fikk jeg sydd det av ahkku eller bestemor på norsk. Da hjalp kjæresten min til, og sammen designet de den nye kofta. I tillegg kom belter og utsmykninger som var en del av et tradisjonelt tilbehør til kofta. Så før kofta var ferdig hadde jeg vært deltaker i et felles prosjekt som på mange måter knyttet meg mer sammen med kofta og min egen samiske identitet. Gjennom å ta del i dette arbeidet fikk jeg en forståelse av at kofta ikke bare trenger være et plagg, men kan inngå i en større del av en samisk helhet og samhold. Der tradisjoner håndverk og symboler skaper samisk selvforståelse og trygghet.

I Kautokeino ble jeg også minnet på at jeg ikke passet inn, hovedsakelig på grunn av språket. Jeg opplevde et tap av samisk språk, selv om jeg aldri hadde snakket det selv. Samtidig opplevde jeg det som at jeg ble en belastning for de som var samisktalende rundt meg, de måtte slå over på norsk for å snakke med meg. Det samme opplevde jeg i arbeidet på skolen i Kautokeino der alt måtte tolkes slik at de samisktalende kunne snakke morsmålet sitt. Det

fikk meg til å forstå at de samisktalende hadde en mye mer strevsom hverdag enn det jeg var vant med, i forhold til at jeg uanstrengt kunne snakke mitt norske morsmål der jeg kom fra.

Det som var positivt med dette var at jeg ønsket å lære meg samisk og fikk ta kurs ved siden av jobb, den muligheten fikk jeg som sagt ikke tidligere. Det var likevel ikke lett å bli samisktalende på grunn av at alle slo over på norsk når de skjønnte at jeg ikke kunne snakke godt nok samisk. Jeg lærte likevel såpass mye at jeg kunne ta del i samtaler fordi jeg nå forstod mye mer av hva som ble sagt. Da ble alt lettere.

Jeg og min kjæreste har to barn sammen. Da vi fikk dem var vi klare på at vi skulle bruke hvert vårt morsmål i samtaler med dem. På den måten ble de tospråklige fra barnsbein av noe jeg opplever er en frigjøring for deres del. De er trygge på sin samiske identitet og språket er blitt en ressurs i forhold til at de fungerer like godt i norsktalende miljøer som samisktalende. Det innebærer også at de kan få jobber som krever samisk språk.

Vi flyttet til Tromsø der vi bodde i 14 år. I den sammenheng opplevde jeg at den nære tilknytningen til samiske kjennetegn jeg var blitt vant med i Kautokeino ble svakere. Det gjorde at vi oppsøkte det samiske miljøet og et nyoppstartet samisk foreldrenettverk. På den måten opplevde jeg en styrke i det lille samiske fellesskapet for å opprettholde en samisk identitet for meg og oss frem til i dag, i en ellers ganske stor by med lite samisk tilstedeværelse slik jeg oppfattet det.

I intervjuene tok jeg hensyn til at jeg hadde mye kunnskaper om de opplevelsene informanten fortalte om. Jeg inntok en posisjon det jeg ikke visste så mye om temaet, slik at jeg ikke skulle legge føringer for deres fortellinger. Det tror jeg var med på at det ble en dybde i historiene. Med bakgrunn som lærer er jeg vant med å innta en lyttende posisjon, noe som jeg antar var en styrke i forhold til å skape tillit til informantene.

3.3 Vitenskapsteoretisk forankring

I min forskning har jeg et ontologisk utgangspunkt der jeg ser på mennesket som helt og holdent unikt (Widerberg & Bolstad, 2001). Mennesket utvikler seg i sammenheng med omgivelsene og utvikler en unik forståelse av seg selv og verden rundt seg. Menneskets bevissthet bli da en avgjørende faktor for valget av metode. Mennesket skiller seg ut fra andre pattedyr ved at det er intensjonelt, bevisst meningssøkende (Skjervheim, 1957).

Epistemologiske valg er noe forskere må ta stilling til (Aase & Fossåskaret, 2014). Disse valgene må gjøres for å kunne svare på hvilken type kunnskap som er mulig å ha om temaet en forsker på. For å finne svar på hva kunnskap er og hvordan dannes, må man se på kunnskapsområdene og hva som finnes der. På den måten kan man finne ut eller skape meninger om kunnskapen er sann eller ikke. Meninger om kunnskapers sannhet må skapes gjennom å bruke to hovedteorier som er teorien om sammenfall (korrespondanse) og teorien om koherens (sammenheng).

Teorien om sammenfall sier at det finnes en objektiv virkelighet utenfor oss mennesker. Dersom kunnskaper korresponderer med virkeligheten utenfor oss, kan kunnskapen aksepteres som sann. En slik konkret virkelighet er naturlovene. En slik tilnærming på samfunnsvitenskapelig forskning vil kreve en objektivisering av mennesker som subjekter, noe som etisk ikke kan forsvares (Skjervheim, 1957)

Teorien om sammenheng forutsetter at kunnskap blir til gjennom menneskets sanser og fortolkninger er menneskelige egenskaper som gjør at vi er meningsbærende. Vi forstår virkeligheten gjennom dette sanser og fortolkningsapparatet noe som uttrykkes i vår forforståelse og gjennom våre handlingspremisser (Aase & Fossåskaret, 2014).

3.4 Strategisk utvalg

I kvalitative studier kan forskeren selv velge ut informanter som best mulig kan svare på spørsmål knyttet til temaet og problemstillingen for forskningen. Informantene bør ha et godt grunnlag for å uttale seg om temaet som undersøkes. Et slikt utvalg kan kalles et strategisk utvalg (Tjora, 2017; Widerberg & Bolstad, 2001). Å jobbe med rekruttering av aktuelle informanter legger mye av grunnlaget for forskningen. Hovedregelen for et strategisk utvalg kan være at man forsøker å velge informanter som kan uttale seg reflektert om temaet (Thagaard, 2009; Tjora, 2017).

Jeg gjorde et strategisk utvalg etter disse kriteriene:

- To informanter fra samiske kjerneområder i indre Finnmark forbundet med essensielle kjennetegn
- To informanter fra områder forbundet med samisk revitalisering i nærrområder
- To informanter fra områder forbundet med mindre samisk revitalisering
- Spillere fra oppstart til sist spilte kamp

Jeg tok utgangspunkt i at Samelandslaget i fotball har utviklet seg over tid og at det da var fruktbart å ta dette inn i utvalgssammensetningen og at utvalget måtte bestå av både eldre og yngre spillere.

Siden jeg gjennomfører en kvalitativ studie med et dybdefokus og et omfattende tema, valgte jeg å begrense antallet til seks informanter.

Kriteriene for uttak bidrar til at studien kan representere samiske identiteter på laget som svarer med de samiske samfunn som spillerne blir tatt ut fra. Det vil gi et godt bilde av ulike identiteter blant spillerne og de utfordringene de møter og opplever på samelandslaget.

3.5 Tilgang til feltet

Jeg er ikke fotballspiller selv og kjenner ikke feltet på den måten. Jeg har likevel et nettverk av kjente innen idrett. I tillegg har jeg gjennom å ha bodd både i Kautokeino og Tromsø, dannet meg ett nettverk av bekjente i disse geografiske områdene. Jeg har valgt både informanter jeg til en viss grad kjente fra før og informanter jeg ikke hadde kjennskap til i det hele tatt. Det kan være uheldig å være for godt kjent med informanter i intervju situasjonen. Det kan føre til at nyttig informasjon kan forsvinne på grunn av at intervjuer glemmer å utdype temaer som allerede er kjente.

3.6 Rekruttering av informanter

Før jeg var kommet i gang med rekruttering, hadde jeg ved en tilfeldighet møtt en landslagsspiller. I det møtet fortalte jeg om forskningsprosjektet mitt. Han var innenfor kriteriene for utvalget og jeg spurte om jeg kunne kontakte ham når jeg kom i gang med forskningen. Det sa han ja til.

For å kartlegge andre informanter jeg kunne rekruttere, brukte jeg i starten samelandslagets opplysninger på Wikipedia. Selv om der finnes en fullstendig oversikt over spillere som har vært med over tid, så var det vanskelig å finne noen som kunne passe inn i utvalgs-kriteriene på den måten. Jeg begynte da å fokusere på folk jeg kjente som kunne være aktuelle informanter.

Jeg kontaktet en spiller som jeg visste kunne reflektere rundt mitt tema og han sa seg villig til å delta. I følge Widerberg og Bolstad (2001) er det mulig å benytte seg av personlig nettverk der forskeren søker informanter innenfor et spesielt område, det regnes som innenfor i en

kvalitativ forskningsskikk. Gjennom denne informanten fikk jeg tips om andre aktuelle spillere som kunne være informanter. På den måten kom jeg i gang med en rekruttering etter snøballmetoden (Thagaard, 2009).

Utfordringer med snøballmetoden er at personer som blir rekruttert gjerne er fortrolige med forskning og gjerne stiller til intervju. Overførbarheten til andre grupper i samfunnet svekkes. Det har vist seg at personer med høyere utdanning oftere er med i kvalitative studier enn de med lav utdannelse. Det er derfor mulig at overførbarheten til andre grupper i samfunnet vil bli svekket (ibid).

Den videre rekrutteringen foregikk ved at informantene først ble kontaktet via Messenger eller SMS der jeg kort presenterte meg og forskningsprosjektet med forespørsel om informant kunne tenke seg å være med. Jeg hadde ikke telefonnummer på dette tidspunkt til alle og jeg la opp til at de kunne kontakte meg eller sende meg deres telefonnummer dersom de ønsket mer informasjon. Dersom jeg ikke fikk respons sendte jeg ny forespørsel og etterhvert gjennom de informanter som jeg intervjuet som hadde kjennskap til spillere, fikk jeg også telefonnummer til flere aktuelle og relevante informanter. Alle informantene fikk tilsendt et informasjonsbrev om hva studien gikk ut på, samt samtykkeerklæringen (vedlegg 2).

I utgangspunktet skulle jeg ha seks informanter, men det ble til slutt et antall på fem. Det var relativt vanskelig å rekruttere informantene, noe som ikke er uvanlig (Tjora, 2017, s. 132), så på grunn av tidspress kunne jeg ikke gå videre i rekrutteringen. Jeg fikk likevel rekruttert informanter som dekker kriteriene for det strategiske utvalget.

3.7 Konstruksjon av intervjuguide

Intervjuguiden ble konstruert som et hjelpemiddel for å få frem det jeg ønsket å få kunnskap om og analysere (Widerberg & Bolstad, 2001). Jeg utformet guiden med en oppvarming gjennom et spørsmål som kunne få i gang en naturlig samtale. Et spørsmål rettet direkte inn mot temaet, men som åpnet for en naturlig inngang for at informanten kunne fortelle fritt om sine opplevelser. Videre ble det satt opp lette spørsmål i temaer som skulle avdekke opplevelser for deretter å utdype de forskjellige temaene med refleksjonsspørsmål. Til sist hadde jeg lagt opp til en avrunding (vedlegg 2).

For å gjøre det litt lettere for informanten å utdype det jeg ville ha informasjon om, valgte jeg å starte med lettere oppvarmings spørsmål (Tjora, 2017). I følge Tjora kan disse være konkrete

og enkle å svare på. De skal ikke kreve mye refleksjon og være uformelle og ufarlige. På den måten kan informanten mestre spørsmålene og på den måten skapes trygghet.

Videre bygget jeg opp til å gå over på refleksjonsspørsmål. Disse danner kjernen i intervjuet. I denne fasen inviteres informanten til å fordype seg om det som er hovedinnholdet i forskningen (Tjora, 2017). Tjora anbefaler åpne spørsmålsstillinger slik at det gir mulighet for at informanten kan reflektere fritt i større grad. Jeg brukte blant annet «fortell om» og «beskriv» i formuleringene. I den siste fasen av intervjuet handler det om å få avrundet før avslutning. Her avrundes refleksjonsrunden og situasjonen skal normaliseres (Tjora, 2017). Jeg valgte å stille spørsmål som åpnet opp for andre aspekter som informanten kunne ha lyst til å fortelle.

Jeg testet intervjuet med et prøveintervju. Jeg føyde etter det til inngangsspørsmålet fordi det ble for lukket å snakke om seg selv i starten.

3.8 Forberedelser før intervjuene

Det gjelder å være godt forberedt og for å kunne gjennomføre gode intervjuer. Det er den viktigste faktoren for å lykkes (Jacobsen, 2015). Det handler om å være godt satt inn i temaet som intervjuet skal handle om. Det er en fordel å være noe kjent med personen som en intervjuer. Dette kan skape en nødvendig tillit som kan styrke intervjusituasjonen (ibid). Jeg kjente noen av mine informanter fra før av. Likevel søkte jeg på Internett for å finne ut litt bakgrunnsinformasjon om alle informantene. Siden de var mer eller mindre kjent offentlig var det variasjon i hva jeg fant ut om dem, men jeg dannet meg et bilde av deres idrettslige bakgrunn, og noe om samisk tilknytning.

For å skape rom for at informanten skulle føles seg vel i intervjuet og dermed oppnå en uanstrengt og fri fortelling fra informanten ønsket jeg å la dem være med på å bestemme hvor intervjuet skulle finne sted. Jeg hadde en telefonsamtale med dem i forkant der vi sammen avtalte tid og sted som var det beste for oss. Slik fikk de komme med forslag som de kunne være fortrolige med. Det kunne være med på å skape en trygghet hos informanten, noe som er sentralt for å kunne skape en avslappet stemning slik at informanten kan snakke fritt (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015; Tjora, 2017). Jeg kom med forslag til sted om informanten var usikkerhet omkring dette.

Jeg forberedte utstyr som jeg skulle bruke til lydopptak og notater. Lydopptakeren jeg brukte var av profesjonell kvalitet for å sikre best mulig opptak. Likevel hadde jeg en backup i

mobiltelefonen som har god kvalitet på lydopptak. Jeg testet at alt fungerte før intervjuet. Jeg sørget også for å ha nye batterier og noen ekstra med i tilfelle de som var i opptakeren skulle gå tomme. Jeg la opptakeren på et mykt underlag på bordet for å minske støy fra dunk og lignende. Jeg gjennomførte lydopptakstest i rommet i starten, ved en liten samtale. Dette for å høre om opptaket ble bra, og om jeg eventuelt trengte å stille inn retning på mikrofonen og lydopptaksvolum. Jeg brukte ei notatbok for å notere ned eventuell viktig informasjon som jeg ønsket å vektlegge. Jeg hadde med mineralvann til oss for å slukke tørsten under intervjuet om det skulle bli nødvendig. Det som jeg erfarte var at opptaket ble veldig bra, og det var lett å lytte til i etterkant. Notatene var nyttige for å holde en viss oversikt over intervjuets gang og til å få en grov oversikt over gode poenger som dukker opp underveis.

3.9 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i rolige omgivelser i forskjellige grupperom i offentlige bygg. Alle var i kjente omgivelser i deres lokalmiljø, så det var ikke noe fremmed for informantene som på den måten kunne forstyrre dem eller gjøre dem nervøse.

Før intervjuet startet snakket vi om det som skulle skje. Jeg prøvde å ramme inn intervjuet ved en gjennomgang av viktig informasjon. Intervjueren er den ansvarlige å må se til at det formelle er i orden (Kvale mfl., 2015; Tjora, 2017). Det var i så måte viktig å sørge for at informanten hadde fått den informasjon som han trengte, og kunne stille spørsmål om nødvendig. I denne sammenheng ble også informasjonsskrivet gått gjennom og informanten skrev under på samtykkeskjemaet. Eventuelle spørsmål ble avklart og ryddet bort før vi startet. Jeg forklarte at jeg tar opp intervjuet og tar notater underveis.

Ved å bruke lydopptaker kunne jeg være mer deltaker i intervjuet og jeg var sikker på at jeg fikk med meg all informasjon (Tjora, 2017). I tillegg fikk jeg mulighet til å gjøre notater av det som jeg oppfattet som viktige momenter som kom frem. Det gav også grunnlag for at det ble skapt en bedre flyt i intervjuet enn om jeg skulle skrevet ned alt som ble sagt. På den måten kunne jeg oppnå å være en aktiv lytter (Kvale mfl., 2015).

I intervjusituasjonen vekslet jeg mellom at informant fortalte mye selv og jeg lyttet, tok notater og kom med motiverende «m-m, ja, ok» og lignende. Når det var nødvendig å komme med oppfølgingsspørsmål gjorde jeg det for å få informanten til å utdype mer. Der det var naturlig hoppet jeg bare til temaet som informanten snakke om og jobbet med spørsmål derfra. På den måten ble det en mer naturlig fortelling der informanten kom inn på det han

husket av opplevelser og jeg fulgte etter, men samtidig prøvde å strukturere inn mot temaer vi trengte å utdype. Jeg kjente temaet godt og mener dette gjorde meg i stand til å gripe fatt i viktig informasjon når den kom og motivere eller invitere informanten til utdypelse på disse. På den måten ville jeg oppnå at intervjuene fikk dybde og til en viss grad ble styrt opp mot temaet noe som er intervjuerens ansvar (Kvale mfl., 2015; Tjora, 2017).

Jeg opplevde at intervjuene fløt godt, men i de tilfellene fortellingen ikke handlet om temaet var det av og til vanskelig å velge mellom å la praten flyte og ta over styringen med å stille spørsmål. Valget stod mellom å styre intervjuet eller følge den frie samtalsens ideal (Tjora, 2017, s. 158). I disse tilfeller prøvde jeg å styre intervjuet inn mot temaet med å ta ordet en kort stund med for eksempel en kommentar for så å stille et spørsmål. Da kunne samtalen flyte normalt og likevel bli styrt. Om det ble nødvendig prøvde jeg å innlede nye tema med å si litt om det først, for å skape en liten ramme for det vi skulle snakke om (Kvale mfl., 2015). Jeg erfarte at det gjorde det lettere for informanten å formulere seg i videre.

Når intervjuet var slutt avrundet vi med en debriefing (Kvale mfl., 2015). Da gikk jeg gjennom hva informanten hadde bidratt med. Jeg spurte også informanten hvordan han syntes det hadde gått, og om det var noe som kunne vært annerledes. Jeg gikk på nytt gjennom de viktigste elementene i form av datasikkerhet og taushetsplikt og anonymisering. Etter det formelle var over ble det snakket litt løst og fast om intervjuet, her kom det ikke noen nye opplysninger knyttet til problemstillingen opp. Informantene var interesserte i å vite når oppgaven skulle være ferdig og vi avtalte at jeg skulle si fra når den blir tilgjengelig. De opplevde det som positivt å kunne bidra til et så viktig tema.

Det anbefales gode pauser mellom intervjuene (Kvale mfl., 2015). På den måten kan intervjueren få reflektere over det som kom frem i intervjuet. Gjennom å gjøre det oppnådde jeg å kunne skrive referater, der jeg beskrev opplevelser og erfaringer av forberedelser og intervjugjennomføring. I tillegg noterte jeg elementer som jeg mente kunne være viktige funn (Widerberg & Bolstad, 2001) Sammenhengene hjalp til i dokumentering av metodegjennomføring og ble nyttige i analysearbeidet.

3.10 Etterarbeid og transkribering

Transkribering er det samme som å transformere (Kvale mfl., 2015). Intervjuene som er i taleform skal bli til skriftform. I denne prosessen er målet å visualisere eller gjøre det informantene sier om til tegn som kan struktureres før analyse På den måten blir

analysejobben lettere. I denne prosessen skjer det abstrahering og fiksering til skriftlig språk der man vil gå glipp av hendelser som skjer eller utfolder seg i sosialt samspill (ibid). Jeg prøvde å notere meg slike hendelser underveis for å kunne implementere det i transkriberingen.

Jeg gjorde transkriberingen samme dag eller innen en dag eller to etter. Jeg transkriberte intervjuene i sin helhet. Det ble mye arbeide, men jeg ønsket å få med mest mulig for å ikke å gå glipp av eventuelle poenger, som jeg ikke umiddelbart kunne se (Tjora, 2017). Intervjuene varte 60 - 90 minutter. Jeg gjennomførte fem intervjuer.

I transkripsjonen tok jeg med pauser, ordlyder, eller stemninger. Disse er ikke tatt med i sitatene i analysen. Jeg bearbeidet sitatene slik at de ble mer leselige, og med mer sammenheng. Der det var nødvendig ble det også gjort enkelte språklige forbedringer for å få tydeligere frem meningen i det som ble sagt. Der jeg har tatt ut ord har jeg merket det med prikker (...).

Tjora (2017) sier det er en fordel å transkribere intervjuene selv. På den måten kan man huske bedre, og gjøre seg opp formeninger om det som skjedde under intervjuene knyttet til sosiale og emosjonelle aspekter. På den måten er man allerede inne i analysen av det som ble sagt. Noe jeg også opplevde.

3.11 Intervjudata og analyse

I følge Tjora (2017) er hensikten med den kvalitative analysen å gjøre det mulig å lese den og få økte kunnskaper om temaet. Det skal kunne gjøres uten at leser må gå gjennom data som er innhentet i forbindelse med undersøkelsen. Analysen foregår gjennom hele forskningsprosessen og det får betydning for forskeren gjennom interesse for temaet. Min egen tilknytning til temaet jeg undersøker gjorde derfor at jeg hele tiden tenkte på det jeg hentet inn av informasjon, og jeg bearbeidet ofte tanker omkring dette. Det ble umulig å legge det helt vekk og det dukket opp mulige hovedfunn i denne prosessen (Nilssen, 2012). I analyseprosessen er det en utfordring å dra ut de viktige elementene av empirien. En må finne de interessante dataene som kan understøttes av det teoretiske rammeverket samt at dataene kan analyseres slik at en får svar på problemstillingen (Tjora, 2017).

Koding er den vanligste måten å analysere data på (Kvale mfl., 2015). Den vanskeligste biten er å redusere og forenkle materialet slik at det gir mening. I åpen koding er målet å redusere

og forenkle for å få meningen ut. Det gjelder å få frem mønstre i materialet og sette navn på dem (Nilssen, 2012).

Jeg brukte ikke dataprogrammer som hjelpemiddel i analyseprosessen. Jeg brukte Word dokumenter og skjemaer som jeg gjennomførte kodingen i. Jeg kodet ved å markere ut forskjellige ord med farger (Widerberg & Bolstad, 2001). For deretter å samle temaene i egne Word filer. Jeg så etter temaer som gikk igjen i teksten og spesifikt etter opplevelser om hadde lignende trekk som omhandlet samiske markører. Når det dukket opp ord som språk, kofter eller joik samlet jeg den informasjonen som omhandlet disse. De gikk over i hverandre noe som er vanlig (Nilssen, 2012). Det medførte mye arbeid å få samlet informasjon som alle hadde sagt om temaene, ikke minst på grunn av at datamaterialet var omfattende og fortellingene hadde hver sin dynamikk. Det medførte at det ble en frem og tilbake prosess i materialet som gjorde at jeg etterhvert ble så godt kjent med det at de relevante tingene også dukket opp etterhvert (ibid).

3.12 Datas kvalitet

Det er tre avgjørende faktorer for datas kvalitet. Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Tjora, 2017).

Troverdighet eller reliabilitet er forskningens pålitelighet. Forskning som gjøres troverdig handler om at den blir gjort slik at leseren oppfatter den som troverdig. Gjennom å redegjøre for valg som er tatt i innsamling av data, bearbeiding av data, og den rollen jeg har som forsker, mener jeg at troverdigheten styrkes. En styrke for analysens troverdighet er min kjennskap til temaet som beskrevet, og mitt nettverk innenfor idrett over et stort geografisk område. Gjennom bruk av lydopptak har jeg gjort data mer uavhengige av forskerens oppfatninger. Svakheter kan komme gjennom at selvfølgeligheter blir glemt og at en blir for lite kritisk. Det kan ha ført til at jeg har mistet noe verdifull informasjon underveis. (Tjora, 2017).

Bekreftbarhet eller validitet er gyldighet av tolkninger jeg gjør. Det gjelder å få frem funnene og representere dem i samsvar med forståelsen og oppfatningene til de man studerer (Thagaard, 2009). Det er her viktig å vise hvordan forskningen er gjennomført, slik at det gir muligheten for andre å finne ut om forskningen har relevans og hvor presis den er (Tjora, 2017). Det har jeg forsøkt å gjøre og jeg mener forskningen har en styrke gjennom at jeg har god kjennskap til temaet og dermed kan oppnå presise data.

Overførbarhet er om forståelsen som kommer frem er relevant for lignende kontekster (Thagaard, 2009). Jeg tror forskningen har relevans på grunn av at det ikke er forsket mye på temaet og det er mange utfordringer som samer møter i hverdagen som omhandler samisk selvforståelse. Det har også overføringsverdi ved at det er lignende sammenhenger i idrett der det finnes selvforståelse knyttet opp mot kulturforskjeller og etnisitet.

3.13 Etske vurderinger

Informanten skal ha beskyttelse på flere måter. Norsk Senter for forskningsdata (NSD) sørger for at informasjon behandles etisk korrekt. Dette forskningsprosjektet er meldt inn til og godkjent av NSD (se vedlegg 3). Til slutt er det forskeren som må behandle informantene med respekt. Det handler om å holde konfidensialitet og gjensidighet til informantene, det er de som tar risken ved å åpne seg (Tjora, 2017). Data som skal publiseres kan fort være ufordelaktige for informanter noe som kan få personlige konsekvenser for dem. Det skal ikke være mulig å gjenkjenne dem som har vært delaktige i studien. Det skal ikke være mulig å koble sitater til navngitte personer (ibid).

Identiteten til de som deltar må skjules, og før undersøkelsen settes i gang må deltakeren signere et informert samtykke. Det betyr at informanten i forkant må få informasjon om alt som deltakelsen omfatter (Kvale mfl., 2015). Mine informanter fikk denne informasjonen i et informasjonsskriv før intervjuene kunne begynne. I tillegg hadde de fått tilsendt materialet i e-post. Her stod det blant annet at de kunne trekke seg fra intervjuet når de ville. All informasjon som samles inn om dem skal bli behandlet konfidensielt og at det ikke vil være noen mulighet for å identifisere noen i den ferdige oppgaven (se vedlegg 2). Informantene fikk samtykkeerklæringen før intervjuet startet og den ble underskrevet, som dokumentasjon på at de ville delta (Dalen, 2011). I analysen er informantene gitt fiktive navn og alder er ikke konkret definert for å bevare deres anonymitet.

En av informantene hadde en rolle som både trener og spiller. Dette kan bety en mulig gjenkjenning av denne informanten. Dette ble avklart på forhånd og han er fortrolig med det og skrev også under på samtykkeerklæringen.

Jeg har her forsøkt å belyse arbeidsprosessen med oppgaven, slik at alle kan vurdere om funn kan være overførbart til andre kontekster (Tjora, 2017). Gjennom beskrivelsene forsøker jeg å gi transparens for å underbygge dette.

4 Analyse

Min analyse vil være basert på empirien som er innsamlet i intervjuer med spillere i dialog med kunnskapsgrunnlaget skissert i kap 2, som omfatter både tidligere forskning om samiske identitetskonstruksjoner og teori om hvordan moderne identitetskonstruksjoner skapes. Jeg oppfatter dessuten at empirien min driver frem en fortelling om samelandslaget som det ikke er gjort grundige beskrivelser av tidligere. Jeg vil derfor innledningsvis legge vekt på å beskrive en institusjonell utvikling ved å legge vekt på endringer i hvordan samiskhet vektlegges og endres i disse arrangementene. Dette bidrar til å kontekstualisere mine analyser av samiske identitetskonstruksjoner. Analysen er i stor grad strukturert i forhold til forskningsspørsmålene. Jeg vil som et kontekstuell bakteppe begynne med å gi noen sentrale opplysninger om informantenes bakgrunn.

4.1 Informantenes kjennetegn

Jeg har systematisert informantenes bakgrunnsopplysninger i følgende tabell. Som tidligere nevnt har de fått fiktive navn og av anonymitetshensyn har jeg ikke opplyst eksakt alder eller hjemsted.

Tabell 1: Informantoversikt

Fiktive navn	Alder	Spiller-nivå i fotball	Samisk tilknytning	Deltakelse på herrelandslaget År / type
Arvid	Tenårene	4.divisjon	Kjenner ikke denne, er usikker på samisk slekt. Definerer seg som same gjennom at alle i Finnmark har noe samisk slekt. Han uttrykker ikke at han definerer seg som same ellers i hverdagen. Språk: Norsk. Bor utenfor samisk kjerneområde.	2016 Spiller
Harald	Slutten av 30 årene	Eliteserie	Kjennskap til samisk slekt spesielt på morssiden. Kontakt med reindriftssamer gjennom oppvekst. Definerer seg som same, men markerer ikke dette i sitt daglige liv. Språk: Norsk. Bor utenfor samisk kjerneområde.	2016 Spiller

Rune	Begynnelsen av 30 årene	3.divisjon	Samisk slekt og aktive familiemedlemmer i samisk politikk og kultur. Definerer seg som same. Begynte offentlig å definere seg som same i tenårene. Språk: Norsk, noe kjennskap til samisk. Bor utenfor samisk kjerneområde. Har fått sydd egen kofte i voksen alder. Bruker kofte når det er anledning.	2006 Spiller
Ovlla	Midten av 30 årene	1.divisjon	Vokst opp i samisk kjerneområde. Tospråklig samisk-norsk, med samisk som morsmål. Bruker kofte når det er anledning.	2000-2006 Spiller
Ailo	Slutten av 50 årene	1.divisjon (eliteserie i dag)	Vokst opp i samisk kjerneområde. Tospråklig samisk-norsk med samisk som morsmål. Bruker kofte når det er anledning. Må regnes som en ressursperson innen samisk idrett og idrett generelt. God kjennskap til Samelandslagets virke, gjennom å ha vært involvert både som spiller og som trener.	Spiller, og trener fra 1985 til midten av 2000.

Denne oversikten viser at informantene i utvalget dekker kriteriene om geografisk spredning, tilhørighet til områder med forskjellig tilknytning til samiske områder forbundet med essensielle kjennetegn, revitalisering og mindre revitalisering. Det gir grunnlaget for den videre analysen for å få frem endringer i samiske identitetskonstruksjoner over tid og hvordan samiskhet forhandles gjennom spillernes erfaringer og opplevelser. Informant Ailo har en rolle som både spiller og trener i materiale. Dette kan bety en mulig gjenkjennelse av denne informanten, noe han er fortrolig med. Dette ble avklart det med han før intervjuet startet (se kap 3.13).

4.2 Mer fokus på spillernes prestasjonsnivå og lagets sportslige muligheter

Dataene synes å vise at samisk fotballandslag institusjonelt har endret seg over tid. Den første kampen ble iflg Ailo som allerede deltok da, spilt i Mariehamn i Åland i 1985 (vedlegg 4).

Det var Sámiid Valástallan Lihttu (samenes idrettsforbund) som fikk en forespørsel fra Åland om å få arrangert en fotballkamp mot dem i Mariehamn. Han forteller at laget ble satt sammen av spillere i hovedsak fra de samiske kjerneområdene Kautokeino, Karasjok, Tana i Norge, Utsjok på finsk side og fra Jokkmokk på svensk side. Det ble rekruttert spillere fra de beste klubbene i disse områdene.

Organisatorisk var dette de første steg som ble tatt. Om arrangementet påpekte Ailo blant annet: «Da var det jo ikke nasjonalsang og sånt, det var bare det at vi skulle spille en fotballkamp». Han forteller videre at på slutten av 90-tallet og inn på 2000-tallet opplever det samiske fotballandslaget det vi kan kalle en profesjonalisering, noe som har ledet frem til det som i dag heter FA-Sápmi, som ble etablert i mars 2014 (CONIFA, 2018b).

Ailo forteller videre at laget i denne prosessen har prøvd å komme inn i fotballorganisasjonene FIFA og UEFA, men har ikke fått den muligheten. Det har ført til at samelandslaget har blitt medlem av CONIFA. Det er blitt tøffere å kvalifisere seg, og i 2018 ble ikke samisk landslag kvalifisert på bakgrunn av for lav ranking (Johansson, 2017).

Siden spillerne i starten ble tatt ut fra de nevnte kjerneområdene kan det tyde på at storparten av spillerne var samisktalende samer. Da laget gikk gjennom en profesjonalisering og nivået hevet seg gjennom kamper blant annet mot nasjonslag, ble spillersammensetningen endret. Dette betydde blant annet at færre snakket samisk. Iflg en av spillerne (Ovlla) var det mellom år 2000 til 2006, på et av arrangementene bare to spillere som snakket samisk. Flere av informantene som var med i 2016, hevder at det fremdeles er få samisktalende i spillergruppa.

Datamateriale tyder på at et høyere sportslig nivå og et større prestasjonsfokus har resultert i færre spillere fra de tynt befolkede områdene i samiske kjerneområder og en større andel av samiske spillere fra kyst- og byområdene.

Denne endringen skjer samtidig med en moderne utvikling av et institusjonelt Sápmi, hvor forståelsen av en samisk identitet har blitt utvidet i takt med politiske endringer. Denne institusjonelle endringen har blant annet gjort det mulig for samer som har vært gjennom en

fornorskning, ofte de som kommer fra kystområdene, å kunne erklære seg som samer (Bjørklund, 2016a).

4.3 Samisk selvidentifisering og språket som samisk markør

To av informantene forteller om opplevelser om samisk identifisering som peker i retning av at laget som helhet utfra deres oppfatning, hadde mer samisk identitet før enn nå. Ailo påpeker dette slik:

«Altså tidligere, jeg mener når man tenker på det samiske, så vil jeg jo si at før var det mer Sápmi enn nå. Nå blir det mer stilt spørsmålstegn om vedkommende spiller er same. (...) spørsmål som kommer fra samer, via medier og samtaler. De spør hvorfor de spillerne er med og om de er samer» (Ailo).

Sitatet peker altså tilbake på da laget hadde flere spillere fra samiske kjerneområder. Det tyder på at Ailo her knytter dette til en essensiell tolkning av samisk selvforståelse. Han bruker «jeg mener» som kan bety at dette er hans oppfatning av en samisk identitet, samtidig som han påpeker at slike spørsmål også har kommet fra andre utenfor landslaget. På den måten reproducerer han en essensiell forståelse av hva som skal oppfattes som samisk identitetsbegrep, samtidig som han åpner opp for at hans egen mening er noe annerledes. Dette tyder på at han aksepterer denne utvidelsen og at moderne samiske identitetskonstruksjoner har blitt mer individuelle og komplekse (Bjørklund, 2016a; Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Olsen, 2015). Likevel er det tydelig at flere spillere føler utfordringer knyttet til språket som en samisk kjernemarkør og at det er få spillere som er samisktalende. Ovlla uttrykker denne bekymringen slik: «Ett år var vi to stykker som snakket samisk av 20 stk. Det er jo ikke feil det heller, men det var jo spesielt. Samtidig føles det som om vi inkluderer de som er fornorsket» (Ovlla)

Vi ser her hvordan Ovlla kobler et «vi» om samisktalende samer; det tyder på at han ser på seg selv som mer same enn de fornorskede samene. Han er dermed bekymret for at samisktalende samer er for lite representert og at det kan bety at essensielle samer ikke lenger får muligheten til å representere laget. Dette peker på, utviklingen, hvor profesjonaliseringen krever flere spillere på toppnivå, og det kan bety samiskhet knyttet til en kjernemarkør som språk ikke lenger blir viktig. Det kan tyde på motstand mot de samepolitiske endringene som fører til at flere samer erklærer seg som samer uavhengig av en tilhørighet til samisk språk og kultur. Laget kan bli bestående av de selverklærte samene, hvor få behersker samisk. De som

erklærer seg som samer kommer gjerne fra områder med en større befolkning (Bjørklund, 2016a; Olsen, 2015) der det finnes flere gode spillere å ta av. De spillerne som kommer fra samiske kjerneområder ser det dermed som bekymringsfullt at samisktalende samer er mindre representert på laget, og at dette har betydning for hva et samisk landslag skal være og deres opplevelse av en tilhørighet som samer. Når språket ikke gjør seg gjeldende i arrangementer, mener de det kan det rokke ved en autentisk oppfattelse av samisk identitet. Det betyr for dem at lagets samiske identitet fremstår som utydelig eller svekket, både innad på laget og utad i det samiske og norske samfunnet. Det kan med andre ord bidra til å skape en ontologisk usikkerhet om hva en samisk identitet er og hva den skal kjennetegnes av (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996).

Iflg Giddens og Schultz Jørgensen (1996) skaper moderniteten:

«... forskjell, utelukkelse og marginalisering. Moderne institusjoner skaper håp om frigjøring, men de skaper samtidig mekanismer som gjør det mulig å heller undertrykke enn å realisere selvet» (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996, s. 15).

Det kan tyde på at de samiskspråklige på samelandslaget har opplevd og opplever en begrensning av egen kulturutvikling knyttet til samisk språk. Og det kan oppleves som en frigjøring for det samiske selvet å ha et eget landslag, selv om mekanismer i institusjonaliseringen og politisering av det samiske samfunn, synes å gjøre at de kan tape kampen om språket. Frigjøringen fra en norsk institusjonell undertrykkelse, gjennom for eksempel Sametinget, skoleverket og gjennom samelandslaget, skaper håp for samisk kulturutvikling og frigjøring av selvet. Samtidig er det mekanismer som kan begrense, blant annet har norsk språk høyere status enn samisk, fordi samisk kan brukes på færre og færre arenaer. For eksempel kan det oppleves som store utfordringer for de som har samisk som fag i skolene utenfor samiske kjerneområder (Olsen, 2015, s. 351-352; Pettersen & Gaup, 2016). I forbindelse med Sametingets rolle har det vært debattert om inntoget av selverklærte samer i politikken undergraver de overordnede retningslinjene for Sametinget, som er å sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv (Bjørklund, 2016b; Sametinget, 2018). Utviklingen på samelandslaget kan sies å være et resultat av disse samepolitiske bølgene, og informantene fra de samiske kjerneområdene viser her at dette handler om en dragkamp om definisjonsmakt om hvor grensene går for hva samisk identitet er.

De informantene som har deltatt på laget over flere år, opplever en endring i forhold til samisk identifisering på arrangementene. Blant annet er det tydelig at inkluderingen av selverklærte samer, synes å påvirke de samisktalendes syn på samisk identitet. Likevel forklarer Ailo, som er en av disse, at han bare har positive opplevelser gjennom arrangementer angående samiske identitetsspørsmål. Han uttrykker dette blant annet slik:

«Mange sier at de mer enn gjerne skulle lært seg samisk, mange sier også at de skulle ønske de hadde kofte, og det er noen som har fått sydd seg kofte i ettertid. Jeg tror ikke språket har så mye å si som identitetsmarkør på samisk landslag» (Ailo).

Mange vil likevel mene at språket er en av de grunnleggende markørene for samisk identitet, og i tråd med Bjørklund (2016a) en av grunnpilarene i et essensielt identitets perspektiv. Språket sees som en autentisk markør og er det som tydelig skiller samisk identitet fra andre. Disse forhandlingene om hva som kjennetegner det samiske og språkets rolle mellom spillerne på laget, antyder at når språket ikke er representert på laget skapes en utrygghet knyttet til samisk identifisering. Tryggheten i språket som markør for samisk selvforståelse er tuftet på en ontologisk sikkerhet som oppstår fra fødselen om hvor deres tilhørighet er (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996). Når laget etter hvert får en overvekt av selverklærte samer som ikke snakker samisk, oppstår det en usikkerhet blant de som har samisk som morsmål, knyttet til identifiseringen av et samisk landslag. Datamateriale viser at Ailo og Ovlla gjennom lagets endringsprosess, må bryte med de trygge definisjonene av sin selvidentitet og lete etter andre holdepunkter for å skape balanse og trygghet omkring sin samiske identitet. Vi ser at det skjer endringer mot en konstruksjon der samisk identitet også inkluderer de samene som ikke snakker samisk, samtidig som ambivalensen er til stede, fordi den grunnleggende markøren, språket, er så dypt forankret fra barnsben av (ibid).

Ovlla sier hans forståelse for at samer er noe mer enn bare samer med essensielle kjennetegn, er et resultat av opplevelser han har gjort med å vokse opp med samisk som morsmål, norsk som undervisningsspråk på skolen og venner som både var samisktalende og ikke samisktalende. I deltakelse i arrangementer med samelandslaget sier han likevel at det har skjedd noe med hans egen forståelse av samisk identitet.

«Jeg har jo opplevd spillere som plutselig blir klar over sin egen samiske bakgrunn og hvor stolt de blir av å være med på laget. Det har jo kanskje gjort at jeg ikke helt forstår diskusjonen som har vært i samiske kjerneområder om representasjonen av

samer fra ikke samiske områder. Der de som står på barrikadene her og sier det er vi som er ekte samer, det er vi som går med kofta og sånn. Jeg forstår den delen av det samiske, at det er folk som har gått gjennom fornorskning, kanskje ikke dem selv, men deres foreldre eller besteforeldre. Kanskje mange av oss fra kjerneområdet ikke forstår hvor vondt det må være. Jeg har jo sett hvilket inntrykk det har gjort på de som har kommet på laget, og hvor stort det har vært for dem». (Ovlla)

To av de som spilte i 2016, som kan karakteriseres som selverklærte samer, beskriver et lag der de er usikre på om det samiske språket er representert på laget. De uttrykker også et ambivalent forhold til en samisk eierskapsfølelse og samisk identifisering av laget. Det ene informanten uttrykker dette slik; «Jeg synes det var ei veldig fin fordeling av spillere fra alle landene utenom Russland. Selv om vi fikk vite at det var veldig stor motstand i Norge om det. Kanskje man kan si at indre Finnmark mener det er demmes lag, men det får dem slåss om». (Harald)

Harald antyder her at samer fra områder forbundet med essensielle kjennetegn, eier samelandslaget, og at han kaller dette forstyrrelser som han velger å se bort fra. Harald opplever her at det er samer med essensielle kjennetegn som tar og får rollen som de rettmessige samene (Hovland & Holm, 1996; Olsen, 2015). Bakgrunnen for dette eierforholdet er at det er de som har stått på barrikadene for samiske rettigheter, og blir selve symbolet på samisk identitet. Når spilleren velger å se bort fra eierforholdet, ved å sette parentes rundt slike forstyrrende forhold, betyr det at Harald ufarliggjør eierforholdet, ved å velge å ikke ta stilling til det (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996). Selv har han offentlig erklært seg som same gjennom sin deltakelse i arrangement med samelandslaget, og har tillit til at samelandslagets institusjonelle utforming bekrefter hans posisjon på laget, og hans rett til å være der.

Selv om Harald oppfatter seg som same og har tillit til den institusjonelle rammen han er en del av, kan også utelukkelsen av forstyrrelsen oppfattes som en usikkerhet eller en risiko ved en slik selverklæring. Dette viser han ved å ikke gå inn i den diskusjonen. Harald sier han har vokst opp i et samfunn der samisk tilhørighet ikke har vært vanlig å vise. Samtidig har han hatt kontakt med reindriftssamer og deres livsstil opp gjennom årene. Det har medført at det oppstår et «vi» og «dem» forhold, som betyr at han ser seg ikke som lik de andre samene, i dette tilfellet reindriftssamene. Sosial identitet er som kjent kjennetegnet ved at man er en del av et «vi» (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Olsen, 2015).

For Harald har det derfor ikke vært like selvfølgelig å si at han er same, selv om moren hadde tatt det opp med han:

«Ho mamma snakket en god del til meg, når vi satt samlet, eller når jeg brukte å spørre om hva vi var, eller hvor langt ut i blodet det er hos oss. Ho er vokst opp med det samiske, men det var jo huff-huff for dem å være det. Dem er av de som er blitt skremt bort, for å si det sånn». (Harald)

Selv om Harald sier «dem» om samene, forteller han at han følte seg stolt over å kunne stå fram som same når han tok på seg drakten:

«Jeg har jo vokst opp litt med den kulturen, så jeg var stolt når jeg tok på meg drakten. Ikke det kanskje at jeg føler meg som mest same på det laget da, men jeg ble stolt med det at jeg kunne være en som representerte dem, for det at det har hatt stor betydning for meg opp gjennom årene». (Harald)

Det kan tyde på at deltakelse i slike arrangementer gjør det mulig for Harald å erklære seg som same, uten at det i stor grad utfordrer andre sider av hans identitet. Den samiske identifiseringen han opplever blir mer som en del av et større repertoar, som kan beskrives med at det er mulig å være same og likevel kunne beholde også det andre identitetsrepertoaret han har tilegnet seg. I tråd med det Bjørklund (2016a, s.11) beskriver om kvinnen fra Oslo med mor fra Kvænangen som sier: «Jeg føler meg samisk – ikke som en opposisjon til det norske, men som en utvidelse av identiteten min».

En annen av informantene som ikke umiddelbart vil identifisere seg som same, sier han ikke tvilte på om han skulle delta i arrangement med samelandslaget. Arvid beskriver en prosess der han fikk fortalt om hvor bra de arrangementene var av andre som hadde spilt tidligere. Men når han først representerte laget og hadde tatt valget om å erklære seg selv som same, var han stolt over det. Likevel oppfattet han seg selv først og fremst som en fotballspiller som kunne gjøre en god prestasjon for laget. «Det var ikke slik at jeg tenkte på noen samer oppe i indre Finnmark, nu må jeg gjøre det bra for dere, det gjorde jeg ikke, tenkte mest på laget der og da, gjengen man var sammen med» (Arvid).

Arvid antyder at han har en mer regional forståelse av hva det vil si å være same. Han kjenner ikke til at han har samisk slekt helt konkret. Han kan derfor ikke knytte sin identitet direkte til en tidslinje i slekten. Han ble heller ikke spurt om han erklærte seg som same i forkant av

uttaket, noe som tyder på at han heller ikke ble utfordret på hvorvidt han hadde samisk slektskap. Arvid påpeker at han regner seg som same, fordi alle i området har samisk slekt på en eller annen måte tilbake i tid. Dette kan tolkes som en slags regional forståelse av en samisk tilstedeværelse hos alle subjektene som inngår i regionen (Olsen, 2015). Arvid uttrykker dette slik: «Jeg er nu fra Finnmark og jeg regner jo med at omtrent alle som er herfra har samiske aner. Men jeg er ikke utpreget same for å si det sånn».

Dette viser at Arvid har ingen motforestillinger og utrygghet i henhold til å erklære seg som same. Tryggheten ligger i den regionale tolkningen av en multietnisk befolkning som også inneholder det etnisk samiske. Han lener seg på en regional identitet bygget på et multietnisk samfunn der samer, nordmenn, og representanter fra andre nærliggende land, har skapt en egen identitet som er forskjellig fra resten av landet (Pedersen & Skille, 2016). Harald legitimerer dette slik:

«Vi har jo vokst opp i en samisk kultur, spesielt vi fra Nord Norge. Når jeg spilte i eliteserien så ropte dem «sama» til oss rundt omkring i landet, overalt. Vi valgte å klappe hver gang dem sa det, så vi tok oss ikke nær av det. På Ullevål så brukte dem å joike til oss, og trudde vi skulle bli sint for det. Når vi klappa, og dem så at vi ikke følte oss mobba, ble dem forbannet». (Harald)

At samisk språk ikke kommer tydelig frem som identitetsmarkør de senere år, har også sammenheng med at det har kommet mange flere spillere med fra Sverige og Finland. Dette har medført at hovedspråket stort sett har blitt engelsk.

Om samisk språk skal vært sterkt representert på samelandslaget, måtte innebære et laguttak med spillere hovedsakelig fra samiskspråklige områder. I tillegg poengterer de to samisktalende informantene at ikke alle samisktalende forstår hverandre heller på grunn av store språkforskjeller mellom nord, lule og sørsamisk. Dette betyr at det som blir et fellesspråk er avhengig av hvilke spiller som er på laget og hvilke språk de behersker. Samisk blir bare brukt mellom dem som er samisktalende.

4.4 Spilleruttaket – en forhandling om samiskhet?

For å synliggjøre prosesser og opplevelser som spillerne møter for å bli en del av landslaget, står organiseringen av uttaket sentralt. Jeg vil i det videre belyse kriteriene for uttaket

gjennom informantenes fortellinger, og de utfordringer spillerne opplever i forhold til samisk selvidentitet i denne prosessen.

Kriteriene for å bli tatt ut som spiller var basert på både sportslige resultater, geografisk spredning, og en etnisk vurdering i form av en selverklæring. Organisatorisk løser samelandslaget dette gjennom å ha et kontaktnettverk av representanter fra forskjellige samiske områder, som i samarbeid med treneren sørger for å gjøre uttaket. Fordelen med dette er at spillere fra hele Sápmi kan være aktuelle kandidater til landslagsspill. Når spillerne blir kontaktet er også klubbene inne i bildet, fordi spillere må få lov av klubbene å prioritere spill for samelandslaget. Dette er særlig viktig for de spillerne som er profesjonelle og har kontrakter med klubber. At det er lettere å få med amatører enn profesjonelle spillere, gjør at samelandslaget bruker flere spillere fra nivå tre eller lavere i mesterskap. Det ble hevdet at dette kan være positivt fordi det er mange gode samiske spillere på dette nivået som holder til i bygdene og mindre steder. Det betyr at nye spillere fra de samiske områdene kommer med og det blir en blanding av spillere fra lavere divisjoner og profesjonelle.

Alle informantene sier at de ble spurt om å være med av treneren. Når spilleren er usikker på sin samiske tilhørighet, blir det som en av informantene sier, spesifikt etterspurt om han kjenner til eller kan undersøke om han har/hadde besteforeldre eller oldeforeldre som var samer. Harald fortalte at han ble oppringt av trener, fordi han visste at han hadde samisk slekt. Samtidig kom det fram i et av intervjuene at en ble ikke spurt spesifikt om samisk etnisitet. Det ble hevdet at det var ikke noe tema da han ble tatt ut som spiller. Derimot ble det sagt at det som ble prioritert, var at laget skulle ha med noen nye talenter.

Flere har blitt utfordret i forhold til samisk selvidentifisering, andre ikke. Likevel er kriteriene at spilleren må ta et valg. Han må i prinsippet erklære seg som same før han kan være med som spiller. Det betyr at spilleren står overfor et valg som potensielt kan få konsekvenser for hans videre selvforståelse. Han må vurdere hva dette vil bety for hans framtidige identitetsforvaltning, oppveie risiko i forhold til fordeler. (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996). Ailo som både har vært spiller og trener, sier han som trener har opplevd at spillere ikke har kartlagt sin slekt, da har han oppfordret dem til å gjøre det. Mange har, når de har gjort det, funnet at de er av samisk slekt. I denne prosessen har de fleste da funnet ut at det er mulig å både ha en samisk og en norsk identitet. Utfra sin rolle som trener utdypet Ailo hvordan denne samiske identitetsforvaltningen ofte kommer til uttrykk:

«Så hvis du har samiske gener fra foreldre, besteforeldre, eller oldeforeldre så er du en same, men du er også norsk, svensk eller finsk. Da bruker de og si at: «ja da er jeg jo same», og da får de en annen type tenkning om det å være same, de løsriver seg på en måte, men veldig mange av disse spillerne kan ikke bruke samisk og føler seg ikke samisk på den måten». (Ailo)

Det er altså trenerens oppgave å utfordre spillerens forståelse av samisk identitet. Ailo mener derfor at treneren på den måten kan være en viktig bidragsyter til å inkludere samer fra fornorskede områder. Flere av dem antyder at ved hjelp av diskusjoner med treneren har de gjennomgått en selvrefleksiv prosess som har medført at de kan erklære seg som samer (Giddens & Schulz Jørgensen, 1996). Spillerne har fått kunnskap om hvilke kriterier som kan ligge til grunn for at man kan si at de er samer eller erklære seg som same. (Bjørklund, 2016a; Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Hovland & Holm, 1996; Olsen, 2015). På denne måten stimulerer uttaket til en refleksjon over hvilke identitetskonstruksjoner som kan inneholde en samisk selvidentitet.

4.5 Kofte som samisk identitetsmarkør

Datamateriale tyder på at kofte som samisk identitetsmarkør har vært mindre i bruk det siste tiåret. De som har vært med lenge forteller at før var det flere spillere som brukte kofte, både i åpningsseremonien og i avslutningsseremonien.

Rune er den eneste av informantene som har fått sydd seg kofte etter å ha deltatt i arrangement med samelandslaget. Han sier dette kom som et resultat av en større revitalisering av egen samiske identitet, hvor deltagelse på landslaget bidro til en slik revitalisering. Han beskriver dette blant annet slik:

«Det var en prosess for meg at jeg turte å vedkjenne meg det samiske og turte å stå opp for det. Jeg stod jo frem som et forbilde for veldig mange, noe som gjorde at de også turte å komme etter. Sånn som nå, hadde jeg gjort det samme, så hadde det ikke vært en like stor greie som det var da. Det var jo en periode på tidlig på 2000-tallet, 2007 kanskje, da var det jo litt mer motstand mot det samiske». (Rune)

Rune påpeker her at at det er viktig for laget at de har mange spillere som går med kofter, fordi det gjør at også andre kan komme etter. Olsen (2015) og Hovland & Holm (1996) peker på at bruk av autentiske markører bidrar til felleskap og inkludering og bidrar til å konstruere

en identitet som medfører større trygghet og stolthet. Samtidig er dette avhengig av tid og rom, fordi det påvirkes av motstand mot dette fra omgivelsene Rune hevder at det ikke var like akseptert, da han gikk ut i offentligheten og erklærte sin samiske identitet. Det var fremdeles noen som uttrykte tvil om han kunne være same.

«I starten når jeg som 18-19-åring gikk ut i avisene og sa at jeg var stolt over den samiske identiteten, fikk man tilbake at man var en sånn «plastikksame». Du kan ikke snakke samisk så du er ikke same, sa de. Men det handle i det store og hele om hvordan man føler seg, og jeg har alltid følt tiltrekning til det samiske. Når jeg fikk kofte i voksen alder så bar jeg den med stolthet». (Rune)

Det viser hvordan det å erklære seg som same, også innebar en risiko for hans selvidentitet (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996). Det som gjorde det mulig for han var at han hadde nære relasjoner til det samiske, samtidig som han skaffet seg kunnskaper om sin samiske slekt (Hovland & Holm, 1996). Når han sier at han alltid har følt tiltrekning til det samiske, kan det tyde på at han allerede som barn forstod seg som samisk, men med en tilskrevet norsk identitet. Det kan tyde på at han opplevde en dobbel stigmatisering (Høgmo, 1986) samtidig som han ble bevisst sin samiske identitet gjennom den revitaliseringa som skjedde i denne perioden (Bjørklund, 2016a; Hovland & Holm, 1996; Olsen, 2015).

4.6 Samisk identitetsforvaltning i arrangementene

Alle informantene sier om åpningsarrangementene og landskampene at de skaper fellesskapsfølelse og stolthet. I åpningsseremoni nevnes flaggsymbolet som veldig viktig. Laget bærer et stort samisk flagg når de går rundt på arenaen under presentasjoner av lagene. Spillerne er kledd i like overtrekks dresser som markerer at de er et samisk landslag. Presidenten i FA-Sápmi bærer kofte, noe han også gjør når han representerer landslaget i møter under mesterskapet. Spillerne har egne samiske fotballdrakter. Alle informantene omtalte denne som en flott drakt.

Ailo blir engasjert når han beskriver stemningen under åpningsseremonien. Han forteller om opplevelsen av stolthet av å representere Sápmi. Det er tydelig at dette er noe han føler selv i dag når han snakker om det. I tillegg poengterer han at symbolikk er et viktig virkemiddel for å skape samhold og knytte arrangementet opp mot en samisk selvforståelse. Han hevder også at han blir rørt av å høre nasjonalsangen foran hver kamp. Han mener at han er ikke den eneste som har denne opplevelsen. «Det har spillere også sagt, at det blir en sånn rar stemning

og følelse, man får sånn hjertebank. En helt annen følelse enn når man spiller en vanlig klubbblagkamp» (Ailo). Han sammenligner også dette med andre landslag han har deltatt i og sier: «Jeg har jo også representert Norge i forhold i idrett, og jeg føler ikke at det har gitt meg like sterk nasjonalfølelse. Jeg føler at det å representere det samiske gir meg en mye sterkere identitet».

Ovlla uttrykker en lignende opplevelse:

«Det som er attraktivt med å være på landslaget, er å få på den helt spesielle landslagsdrakta med samiske farger og høre nasjonalsangen før kamp. Det blir jeg stolt av, også på grunn av at vi tross alt er kommet en bit på veien for å bli likestilt, og at vi også får være med å konkurrere. Det er en veldig fin drakt som man bare vil ha for seg selv og ikke vil bytte bort etter kampslutt. Så jeg har ikke byttet mine drakter, jeg ønsker å ha det som et minne om at jeg har vært med og representert». (Ovlla)

Disse dataene antyder at informantene uttrykker sterke følelser og tilhørighet til arrangementene og er stolte av å få representere Sápmi. For de som kan assosieres med en essensiell samisk identitet, slik som Ovlla, er dette også uttrykk for rettighetskamp og noe som betyr mye. For disse ser arrangementet ut til å bety en bekreftelse og en indrefølt frigjøring av selvet. Det ser ut til å gi ontologisk sikkerhet til en samisk identitet som uttrykkes i en stolthetsfølelse (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Olsen, 2015).

Intervjuet med Rune kan også tyde på at han assosierer arrangementet med en rettighetskamp og en frigjøring av en samisk selvfølelse, som har vært undertrykt. Rune framhever at han hadde en bestefar som lærte ungene samiske verdier. I tillegg prøvde bestefaren å lære dem samiske ord når de var på turer i skog og mark og på fjellet. Det å være i ett med naturen og kunne lese tegn i naturen, som for eksempel værtegn, er verdier som Rune knytter til bestefarens samiske identitet. Bestefaren snakket samisk hjemme, men foreldrene lærte ikke samisk. Det samme gjaldt andre folk i den generasjonen, så i nærområdene ble det derfor ikke snakket samisk. På den måten lærte ikke Rune samisk som barn. Det var ikke bare bestefaren som bidro til at Rune etterhvert styrker sin samiske selvforståelse. Han hadde i tillegg nær slekt som var og er engasjert i samiske rettighetsspørsmål. Det gjorde at han etter hvert utviklet en forståelse for hvem han er, og en stolthet av at han har en identitet i sjøsamisk kultur. Denne tilknytningen og revitaliseringen bidro til at Rune opplevde en sterk følelse av frigjøring og tilhørighet gjennom sin deltagelse og sine prestasjoner for samelandslaget.

«Når jeg scorte tre mål der, og vi vant kampen i Östersund, så gikk egentlig utrolig mange minner tilbake til barndommen, og jeg tenkte på bestefar både underveis i kampen og etterpå. Jeg fikk en slik god følelse. Det var utrolig sterkt og stort, også når jeg fikk ta medaljen hjem og han bestefar fikk ha den hjemme hos seg. Når en av sykepleierne som pleiet ham, leste avisartikkelen der jeg dedikerte målene til ham, da satt han med tårene i øynene. Han sa han fikk en følelse av at han hadde betydd noe. Det er egentlig det det handle om, identitet og stolthet». (Rune)

Rune knytter her samisk autensitet til sin bestefar, og hans ønske om samisk språkformidling og formidling av samiske verdier i nær tilknytning til naturen. Dette gav for Rune en refleksjon over egen samiske identitet knyttet til bestefaren, som har opplevd en stigmatisering av sitt samiske selvbilde gjennom fornorskning, og den doble stigmatiseringen av sine barn som (Høgmo, 1986) viser til. Bestefaren lærer likevel samiske verdier og noe språk til barnebarna, noe som danner en rød tråd i en samisk historisk identitetsutvikling, som gjør at Rune griper tak i dette. Likevel er det nye ekspertkunnskaper gjennom forskning om samiske identitetskonstruksjoner som skaper grunnlag for en selvrefleksivitet hos Rune, som bidrar til at han etter hvert kan konstruere seg selv som same. (Bjørklund, 2016a; Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Hovland & Holm, 1996).

To av de informantene som deltok sist, sier at de kjenner mer stolthet gjennom idrettslig prestasjon enn gjennom å markere samisk identitet, blant annet fordi de gjennom sin deltagelse fikk stor oppmerksomhet som spiller. For Harald som akkurat har lagt opp som eliteseriespiller, sier han var stolt av å representere laget, men knytter det ikke konkret til at han føler stolthet ved drakten og flagget. Arvid derimot sier han opplever det som stort å få drakten på seg. Han sier at det som er spesielt med å ta drakten på er opplevelsen av alvoret som oppstår, og at det betyr at man skal gjøre det best mulig

«Når en får drakta på så er det alvor, og man skal blø for den. Jeg ble stolt over å bli tatt ut på et lag med ikke så mange spillere. Artig å kunne fortelle barnebarna mine at jeg har vært på samelandslaget. Jeg tenkte ikke at nu er jeg samisk, det gjorde jeg ikke». (Arvid)

Dette tyder på at statusen som spiller er hovedmotivasjonen her. Han poengterer her at han ikke kjente noe i forhold til en samisk selvidentitet. Dette kan bety at den samiske identitetsfølelsen og stoltheten ikke er tilstede blant alle spillere. Han peker fremover mot

barnebarna som mulige personer han kan videreføre denne stoltheten til, noe som kan gi grunnlag for nye samiske identitetskonstruksjoner (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Hovland & Holm, 1996)

Alle informantene påpeker også at det ikke er spesielle samiske temaer som blir tatt opp på lagsmøter, men derimot er det mest snakk om kampene. Det uttrykkes likevel at da treneren var samisktalende, var det likevel mer vekt på betydningen av det samiske. En fremhevet dette slik: «Når treneren var samisktalende, så var det også vektlagt litt mer av det samiske. Det var viktig for ham at vi hadde en samisktalende kaptein og talsperson, og at man også hilste litt på samisk når man kom inn på spillermøtene» (Rune).

Joik som samisk markør ble også brukt i forbindelse med arrangementene. Ovlla sier laget har hatt med representanter og spillere som kan joike. Han forteller: «Da vi vant så kom jo joiken opp». Det kommer også frem at joiken er til stede fremdeles, men i 2016 gikk den på musikkanlegget. «Kampsangen vår som vi mannet opp til, var en samisk joik. En litt rocka versjon som det var futt i» (Harald). Dette tyder på at samiske markører fremdeles er et bindeledd i de felleskapene som utvikles i landslaget.

4.7 Å være spiller på et samisk landslag skaper stolthet

Alle informantene sier at å delta på et samisk landslag skaper stolthet, samhold og fellesskap, som går utover det som assosieres med spillet og prestasjonene. Rune påpeker at «Stolthet og samhold det er det jeg sitter igjen med, og som kjennetegner laget». Dette manifesteres også gjennom at spillerne i etterkant holder kontakten via nettbaserte sosiale arenaer. «Vi har faktisk enda kontakt alle spillerne på WhatsApp. Der er hele gjengen som var i lag på turneringa» (Harald). Datamaterialet tyder på at fellesskapet som preger et samisk landslag er én årsak til at informantene setter pris på å få være en del av det. Her framheves nærheten til de samiske markørene og identiten ved det å tilhøre det samiske. Det ser ut som for eksempel nettverket legger til rette for at spillere kan utvide sin samiske omgangskrets gjennom å delta i samiske arrangementer utenfor Samelandslaget. Rune uttrykker dette slik:

«Vi bygde et knallbra samhold som gjorde det sånn at vi har holdt kontakten etterpå også i forhold til tilhørighet i Nilut Cup, så man har jo fått mange gode venner i Finnmark. Det var jo også utrolig artig og det er kanskje de to tingene som scorer mest som høydepunkter». (Rune)

Datamaterialet fremhever også hvordan samelandslaget kan gi sportslige muligheter for spillerne. Hvordan det gir mulighet til å utvikle fotballferdigheter samtidig som det finnes et potensial for å bli oppdaget som spiller. Det ble påpekt at det har vært toppklubber tilstede på landskampene for å se på spillere og har satt frem ønsker om prøvespilling. Dette har særlig vært attraktivt for de yngre spillerne. For Harald som har en lang proffkarriere bak seg, ser likevel det attraktive ved det sportslige ved å delta. Han sier dette slik: «Det er jo gøy å spille fotball foran over ti tusen mennesker igjen, noe som jeg trodde jeg var over. Så det var en fin tur absolutt» (Harald).

Alle informantene nevner at de hadde en god opplevelse av å spille på laget fordi de fikk så mange positive bekreftelser fra omgivelsene. Dette bidro til at de følte at deres samiske tilhørighet ble tilskrevet status.

Styret i FA-Sápmi organiserer alt i forbindelse med reise, opphold og deltakelse for samelandslaget. Det ble også nevnt av noen informanter at FA-Sápmi har bevilget ressurser for å skape en samisk markering overfor spillerne. Rune forteller blant annet: «Det første året da vi var i Gällivare, ble vi samlet i Kautokeino. Vi busset til Gällivare derfra. Da var vi innom Sametinget og fikk omvisning og lykkeønskninger av presidenten». Den samiske tilhørigheten som markeres og skapes gjennom mange tilskuere og et samisk medietrykk fremheves også:

«Det var jo mange som kom fra forskjellige samiske områder for å se på mesterskapet, og vi hadde heiagjeng og sånn, som gjorde at man følte at man hadde støtte i ryggen. Medietrykket var også mye mer synlig i Östersund enn det har vært andre steder».
(Ailo)

En informant opplevde at det ikke var noen medier til stede fra Sápmi da han deltok på bortebane i 2016. De måtte selv produsere til mediene, som han sier det:

«Det var veldig dårlig dekning av journalister der. Det som kom ut av positive ting la vi ut selv på Instagram, eller sendte råstoff til journalister. Vi syntes det var galt at ingenting skulle bli markert. Det kunne jo ha vært en samisk representant som hadde tatt bilder og sendt litt til mediene» (Harald).

Informantene bemerker at det er mindre tilstedeværelse av samiske medier og publikummere på bortebane, noe som gjør at fokuset da skifter mer over på idrettsprestasjonene og på samholdet som et fotballag. Slike opplevelser kan svekke statusen til laget og samisk selvidentifisering (Hovland & Holm, 1996). Men det gjør nødvendigvis ikke den samiske stoltheten mindre. En informant bemerker at på bortebane fremstår laget som en tydelig markør for en kollektiv samisk identitet. Der er det ingen tvil om at laget er samisk, laget blir tilskrevet samiskhet gjennom kofta, draktene, flagget og nasjonalsangen og den felles innsatsen som gjøres som lag (Hovland & Holm, 1996). Det styrker opplevelsen samisk identitetsfølelse. Som en informant sier det:

«I utlandet har de et helt annet syn på landslaget enn det vi har for eksempel i Norge og Sverige, de ser én nasjon, de ser laget, og det er et lag som representerer Sápmi. Derfor har jeg inntrykk av at samisk identitetsfølelse blir sterkere når man reiser til utlandet». (Ailo)

Det Ailo peker på er at når laget i større grad blir tilskrevet en samisk identitet, legitimeres og bekreftes en samisk tilhørighet. Fraværet av en diskurs om samiskhet, slik som det er på hjemmebane skaper en trygghet som styrker en samisk selvfølelse (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Hovland & Holm, 1996).

Kort oppsummering

Analysen viser på flere måter hvordan samelandslaget utfordrer, styrker og bidrar til at spillerne må reflektere over sin samiske identitet og selvforståelse. Den antyder også hvordan marginalisering av viktige samiske markører som språket, kan medvirke til å svekke spillernes følelser knyttet til å oppleve en felles samisk identitet. Likevel viser datagrunnlaget at deltagelse på samelandslaget, bidrar til at spillernes samiske identitetskonstruksjon aktualiseres og også i noen tilfeller reforhandles. Informantene snakker om hvordan deltagelse og rammen rundt laget, skaper stolthet og felleskap knyttet til det å ha en samisk selvidentitet. Analysen antyder hvordan de individuelle variasjonene i samiske identitetskonstruksjoner påvirkes og skaper større bevissthet og refleksjon om hvordan en kan være same og hvilke samiske markører en vil legge vekt på i sin samiske selvidentitet (Bjørklund, 2016a; Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Olsen, 2015). Samtidig viser materiale spenninger i hva det skal bety å være same, for eksempel kommer det frem forskjellige holdninger til hvilken rolle språket skal ha (Hovland & Holm, 1996). Dette er blant annet de informantene som har en

mer essensialistisk forståelse av det å være same særlig opptatt av. De selverklærte samene er derimot mindre opptatt av dette og reflekterer mer over hvordan de kan kombinere sin samiske identitet med en norsk identitet.

5 Oppsummering og konklusjoner

Min analyse av samelandslaget speiler på flere måter endringer og spenning i det moderne samiske samfunnet. Blant annet viser analysen et spenningsforhold mellom essensielle og konstruktivistiske forståelser av samisk identitet. Blant annet viser kriterier for spilleruttaket, og organiseringen av uttaket, at det åpnes for mange typer selverklærte identitetskonstruksjoner, noe som fremmer og styrker muligheten for å kunne velge spillere fra alle områder av Sápmi. Det fører til at det blir mange spillere på laget som bare behersker andre språk enn samisk. Dette medfører også at flere av informantene, som mener at det samiske må inneholde visse essensielle kjennetegn som samisk språk, stiller spørsmålet om alle på laget kan påberope seg en samisk identitet, fordi de mener det er grenser for hvor mye slike samiske markører kan marginaliseres (Bjørklund, 2016a; Giddens & Schultz Jørgensen, 1996).

Rekonstruksjoner av samisk identitet

Som antydnet uttrykker de informantene som er oppvokst i samisk kjerneområde med samisk som morsmål, og som kan assosieres med en essensiell konstruksjon av samiskhet, at de opplever det som utfordrende at essensielle samiske kulturuttrykk marginaliseres i idrettsarrangementene. Drivkraften og motivasjonen deres for å delta i samiske idrettskonkurranser, er blant annet et ønske om å være med, fordi de ser sin deltagelse som del av rettighetskamp og som et likestillingskrav overfor majoritetsbefolkninga i Norge. Dette utgangspunktet ser ut til å bidra til å forsterke følelsen av at det burde være en større representasjon av spillere med essensielle kjennetegn på laget, og samisk språk er den sentrale markøren her. Når de opplever at det er få som snakker samisk på laget, tvinges dem til å lete etter andre markører som kan skape ontologisk trygghet i forhold til at laget består av samer (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996). Som en av de norsktalende sier det: «De snakket samisk seg i mellom og inkluderte også meg i samtaler, selv om de ble nødt til å legge over til norsk når jeg ikke forstod» (Rune). Denne prosessen fører til at de informantene som oppfatter samiskhet som noe essensielt og stabilt, endrer sin forståelse til også å inkludere samene som har opplevd sterk fornorsking og i utgangspunktet oppfattes som norske. Denne situasjonen fører også til at det skjer en rekonstruksjonsprosess, hvor spillerne som kommer fra fornorskede områder, utvikler en forståelse for hvordan de har blitt undertrykt som samer, og ser muligheter i hvordan de kan rekonstruere sin samiske identitet i samspill med sin norske. Det som muliggjør denne konstruksjonsprosessen, er at de gjennom den

revitaliseringa av det samiske som har skjedd de siste tiårene gjennom en vitenskapelig kunnskapsutvikling, betyr at de har fått et nytt kunnskapsrepertoar som de kan ta i bruk for å konstruere en selverklært samisk identitet (Bjørklund, 2016a; Hovland & Holm, 1996; Olsen, 2015).

Selv om de informantene som kommer fra fornorskede områder, utenfor samiske kjerneområder, opplever at de er samer nok til å representere Sápmi, føler de likevel utfordringer knyttet til en utrygghet i forhold til det samiske; til de essensielle trekkene de ikke har. Men de føler likevel ikke at dette truer deres rettigheter til å spille på laget. De er, med andre ord, trygge på at den institusjonelle konstruktivistiske kunnskapen som sier noe om det å være same i moderniteten, sikrer deres plass på laget. Denne kunnskapen gir dem en ontologisk trygghet ((Giddens & Schultz Jørgensen, 1996). Dette gir dem en frihet til å, enten konstruere en samisk identitet i tråd med essensielle kjennetegn, eller at det samiske blir et tillegg til en identitet de allerede har etablert (Bjørklund, 2016a; Olsen, 2015).

Datamaterialet antyder at de selverklærte samer, som har hatt liten tilknytning til essensielle kjennetegn i sin nære omkrets i oppveksten, men som har konstruert en samisk identitet som er knyttet til de institusjonelle revitaliseringsprosessene, kan oppleve ytterligere revitalisering. Det skjer gjennom at de i disse arrangementene får mulighet til å knytte sosiale bånd med spillere som oppfatter seg som essensielle samer. På landslaget opplevde disse stoltheten ved å være same. De fikk en bekreftelse på sin samiske identitet, ved å bli innlemmet i et samisk felleskap gjennom samelandslaget. En av disse hevdet at dette betydde en frigjøring fra en dobbel stigmatisert samisk selvforståelse (Bjørklund, 2016a; Giddens & Schultz Jørgensen, 1996; Høgmo, 1986).

Datamaterialet antyder at for spillere som har hatt liten tilknytning til essensielle kjennetegn i sin nære omkrets, og mindre revitaliseringsprosesser i nærmiljøet, blir den samiske identiteten mer som et tillegg i en etablert identitet. De tilskriver sin motivasjon for å spille på samelandslaget som ytre faktorer og status. De begrunner at de ønsker å spille på et samisk landslag primært, fordi det gir gode muligheter for personlig idrettslig utvikling. De påpeker også at opplevelser av å spille for store folkemengder, vekker entusiasme. De begrunner sin deltagelse gjennom sin samiske tilhørighet og slekt langt tilbake i tid, eller med referanse til en regional forståelse av at alle i regionen har samisk etnisk slekt (Bjørklund, 2016a; Olsen, 2015). Det tyder på at disse spillerne i mindre grad gjennomgår en revitalisering på den måten at de erverver seg essensielle kjennetegn eller nødvendigvis gjennomgår en større refleksjon

om hva det vil si å være same. Den samiske identiteten integreres i den identiteten de allerede har etablert. Likevel går de gjennom prosesser som får dem til å reflektere og konstruere en samisk tilhørighet.

Dette viser et bilde av variasjoner i samiske identitetskonstruksjoner. Disse variasjonene kan ikke tolkes som statiske kategoriseringer, for identitetskonstruksjoner er i endring i tråd med de institusjonelle endringene og personlige utfordringene man stadig er omgitt av.

I vårt senmoderne samfunn kan det ikke unngås at det skapes nye konstruksjoner av identiteter (Giddens & Schultz Jørgensen, 1996), også på samisk landslag i fotball.

For å beholde legitimitet som et samisk landslag, synes analysen å peke på at de samiske markørene som brukes for å markere samisk tilhørighet, er svært viktige, for at spillerne skal føle og oppleve seg selv som samer. I dette er flagget, lagdraktene, kofta og nasjonalsangen de viktigste markørene. Det er disse markørene som bidrar til å skape felleskap og stolthet, og det er det som spillerne setter høyest og minnes best fra sin deltagelse. Disse skaper samhold, uavhengig av hvilken samisk identitetskonstruksjon man har. Gjennom disse bidrar det samiske landslaget i fotball – FA-Sápmi, til å styrke samers selvfølelse og bekrefte en samisk nasjon på tvers av fire landegrensener.

Behov for videre forskning

Samisk identitet i idrett viser seg utfra dette studiet å være i endring i et dialektisk samspill med endringer i samiske institusjoner og det samiske samfunn. Som nevnt innledningsvis finnes det lite forskning om hvordan idrett kan bidra til å styrke samisk identitet og samisk tilhørighet. Siden idretten i det norske samfunnet er en mektig institusjon, fordi den har så stor symbolsk makt (Hovden, 2004), bør vi få mer forskning om hvordan idretten kan påvirke identitetskonstruksjoner og etno-politiske spørsmål, slik denne studien har prøvd å bidra til. Det ville være interessant å følge opp denne studien ved å undersøke andre typer samiske idrettsarrangement, for eksempel breddeidrettsarrangement, for å se hvordan samisk identitet forhandles konstrueres, og feires i slike kontekster.

En annet forskningsbehov som melder seg i kjølvannet av denne studien, er hvilke betydninger språket har i samiske identitetskonstruksjoner i dag. Språkets betydning er stadig oppe til debatt, og brukes blant annet som et argument for å skille ikke samisktalende og samisktalende samer (S. Hætta, 2018). Dette antyder, som også vist i denne studien, at

diskusjonen om språkets betydning ofte bidrar til å skape samiske identitetskonflikter. Vi trenger derfor mer kunnskap om hvilke konsekvenser dette kan ha for samisk kulturutvikling og for anerkjennelsen som same.

Litteraturliste

- Bjørklund, I. (2016a). «Er ikke blodet mitt bra nok?» - Om etniske konstruksjoner og identitetsforvaltning i Sápmi. *Nytt Norsk Tidsskrift*, (01-02), 8-20.
- Bjørklund, I. (2016b). Sametinget - en trojansk hest? Hentet fra <http://nordnorskdebatt.no/article/sametinget-en-trojansk-hest>
- Clements, C. A. (2010). Idrett og identitet. Hentet fra <https://antropress.com/2010/02/21/idrett-og-identitet/>
- CONIFA. (2018a). Hentet fra <http://www.conifa.org/en/about-us/>
- CONIFA. (2018b). FA-Sápmi. Hentet fra <http://www.conifa.org/en/members/sapmi/>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Dybvig, A. (2010). Neverfjordrevyen 1985. Hentet fra <http://www.kvalsund.kommune.no/neverfjordrevyen-1985.4741690-27600.html>
- Giddens, A. & Schultz Jørgensen, S. (1996). *Modernitet og selvidentitet : selvet og samfundet under sen-moderniteten* (Modernity and self-identity self and society in the late modern age). København: Hans Reitzels Forlag.
- Hovden, J. (2004). *Makt, motstand og ambivalens : betydningar av kjønn i idretten*. Alta: Høgskolen i Finnmark, Avdeling for pedagogiske og humanistiske fag.
- Hovland, A. & Holm, G. T. (1996). *Moderne urfolk : samisk ungdom i bevegelse*. Oslo: Ungforsk/NOVA Cappelen akademisk forl.
- Hætta, O. M. (2016). Reinkappkjøring i 60 år (1954-2013). I *Utafor sporet? Idrett, identitet og regionalisme i nord* (s. 225-244).
- Hætta, S. (2018). Ekskluderende vedtak i Samisk Forfatterforening. Hentet fra <https://www.ifinnmark.no/debatt/samisk/finnmark/ekskluderende-vedtak-i-samisk-forfatterforening/o/5-81-730464>

Høgmo, A. (1986). Det tredje alternativ : barns læring av identitetsforvaltning i samisk-norske samfunn preget av identitetsskifte. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 27(1986), 27(1986)nr 5, 395-416.

Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Johansen, Y. (1996). *Har ulik miljøbakgrunn blant dagens ungdom i Finnmark innvirkning på enkelte idealer og idealbilder, kroppsstørrelse og holdning til egen kropp og idrettsaktivitet?* (SA-raporta 1:1996). Govdageaidnu: Sámi allaskuvla.

Johansson, K. (2017). Inget samiskt lag i Conifa World Cup 20-18 - spelarna besvikna. Hentet fra <http://www.op.se/sport/fotboll/inget-samiskt-lag-i-conifa-world-cup-2018-spelarna-besvikna>

Klausen, A. M. (1996). *Lillehammer-OL og olympismen : et moderne rituale og en flertydig ideologi* (KULT-bøker 10). Oslo: Ad notam Gyldendal.

Klausen, A. M. (1999). Idretten. den femte statsmatk. I (s. 131-141). P2-akademiet [Oslo] : Transit: Transit.

Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. utg. Interview[s] learning the craft of qualitative research interviewing). Oslo: Gyldendal akademisk.

Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier : den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforl.

NRK. (2018). Det er typisk norsk og være god! Hentet fra https://www.nrk.no/video/PS*3235

Olsen, K. (2015). Samisk revitalisering som utgangspunkt for individuelle identitetsprosesser og politisk mobilisering i kyst og fjordstrøk i Finnmark. I B. Bjerkli & P. Selle (Red.), *Samepolitikken utvikling* (s. 333-354). Oslo: Gyldendal akademisk.

Pedersen, H. C. & Skille, E. Å. (2016). *Utafor sporet? Idrett, identiteter og regionalisme i nord* (Vardeserien). Vallset: Oplandske bokforl.

- Pettersen, M. F. & Gaup, B. S. (2016). Kampen for tilværelsen. Hentet fra https://www.nrk.no/sapmi/xl/hva-skjer-med-samisk-sprak-i-fremtiden_-1.12858413
- Rafoss, K. & Hines, K. (2016). Ung i Finnmark - En studie av bruk av fritidsarenaer og deltakelse i fritidsaktiviteter blant samisk og norsk ungdom. I *Utafor sporet? Idrett, identiteter og regionalisme i nord* (s. 169-192).
- Sametinget. (2018). Sametinget. Hentet fra <https://www.sametinget.no>
- Skjervheim, H. (1957). *Deltakar og tilskodar* (Stensilserie (Universitetet i Oslo. Instituttet for sosiologi)). Oslo: Instituttet.
- Solheim, S. K. (2016). «(...) så skrev jeg til et par velkjente menn i Finnmark med forespørsel om man kunne skaffe meg to fjellapper som var villige til å følge med» - Om polarekspedisjoner, skiløping og etnisitet. I *Utafor sporet? Idrett, identiteter og regionalisme i nord* (s. 271-289).
- SVLN. (2018). Samenes idrettsforbund - Norge. Hentet fra <http://www.svl.no/web/index.php?giella1=nor>
- Teigen, A. (2016). Sapmi - herrene utslått i kvartfinalen. Hentet fra <https://www.framtidinord.no/sport/2016/06/02/Sapmi-herre-utslatt-i-kvartfinalen-12824404.ece>
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (3. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Tjora, A. H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Verstad, A. B. (2017). – Sametinget må ta samisk idrett på alvor. Hentet fra https://www.nrk.no/sapmi/_-sametinget-ma-ta-samisk-idrett-pa-alvor-1.13373591
- Widerberg, K. & Bolstad, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt : en alternativ lærebok* (Kvalitativ forskning i praktiken). Oslo: Universitetsforl.
- Wikipedia. (2017). FA-Sápmi. Hentet fra https://en.wikipedia.org/wiki/FA_Sápmi
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forl.

Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter : om produksjon og tolkning av kvalitative data* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervjuguide	
Tema:	Konkretisering/oppfølging:
Innledning: Hva og hvordan opplevde du det sist gang du var med på samelandslagets arrangement?	
Innledning: Hva betyr samelandslaget for deg?	Kommer senere igjen under temaet tilhørighet og samisk selvfølelse.
Bakgrunnsinformasjon	Fortell om deg selv og din bakgrunn <ul style="list-style-type: none">• Alder• Oppvekststed/hjemsted• Familiebakgrunn• Familiesituasjon i dag• Venner• Utdanning, yrke
Samisk landslag	Fortell om hva du mener karakteriserer det samiske landslaget. <ul style="list-style-type: none">• Hvor kommer spillerne fra?• Hvilke arrangementer har du vært med på?• Hvor har disse blitt arrangert?• Hvordan ble du valgt med på landslaget?
Spiller på det samiske landslaget	Hvordan har du opplevd å være spiller på laget – positive og eventuelt negative sider? <ul style="list-style-type: none">• Har det gitt noen positive muligheter?

	<ul style="list-style-type: none"> • Har det gitt noen negative utfordringer?
Arrangementer og representasjon	<p>Kan du beskrive så detaljert som mulig hvordan arrangementer er lagt opp?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvelgelsesprosess av spillere? • Forberedelser med samlinger? • Innkvartering og måltider. • Samiske ritualer – nasjonalsang/flagg • Har draktene samiske symboler? • Hvilket språk brukes mest i arrangementer, og i hvilke situasjoner brukes samisk? • Hva skiller et samisk landslag fra et norsk, hvordan markeres dette? • Om det er noen inkludert deg selv som markerer tilhørighet til laget og Sápmi mer enn andre, hvordan uttrykkes dette? • Mener du det samiske har for liten eller for stor vekt – eventuelt hvorfor? <p>Er det andre ting du vil påpeke som er særpreget for samisk landslag og arrangementene?</p>
Opplevelser og erfaringer fra arrangementer	<p>Beskriv hvordan du opplever forskjellige markeringer og innholdet i disse ved arrangementer.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan opplever du de samiske markørene? • Har du noen erfaringer/opplevelser som er negative knyttet til samiske markører som språk, flagg, klær eller lignende? • Har du opplevd noe som vekket din stolthet som same med din deltakelse på landslaget? • Hva synes du om bruken av det samiske språket?
Tilhørighet og samisk selvfølelse	<p>Beskriv hva det betyr for deg å spille på det samiske landslaget.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • På hvilken måte har det hatt betydning for din samiske identitet? • Har dine holdninger til den samiske kulturen endret seg, på hvilken måte? • Er det noe som gjør at du utvikler en større/mindre interesse for og tilhørighet til det samiske, kan du beskrive hvordan du har opplevd dette? • Hva tenker du om bruk av samisk språk i sammenheng med arrangementer?
Andre aspekter	Hvilke tanker gjør du deg om samisk landslag generelt, er det noe du setter veldig stor pris på ved arrangementer og eller om noe som kunne vært gjort annerledes?
Avslutning	Har du til slutt noen andre ting du har lyst å fortelle om i tilknytning til arrangementer med samisk landslag i fotball?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv med samtykkeerklæring

Studie: Samisk idrett og identitet

En studie av samisk identitet blant fotballspillere på samisk fotballandslag, FA-Sápmi

Bakgrunn og formål:

I denne studien vil jeg se nærmere på hvordan opplevelsene til fotballspillere på FA Sápmi utfordrer og styrker deres samiske identitet. Samisk idrett utvikler seg i et samisk samfunn som har opplevd store endringer de siste tiår. Et samfunn som har beveget seg fra å ha vært undertrykt og stigmatisert til å være prioritert og vel ansett. I denne raske endringsprosessen oppstår det mange spørsmål om samisk identitet. Jeg ønsker å studere hvilken betydning idrett kan ha i denne sammenheng.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Som deltaker vil du bli intervjuet. Intervjuene vil ha en varighet mellom 60-90 minutter og bli tatt opp med lydopptaker. Det vil i tillegg bli gjort notater underveis. Spørsmålene handler i grove trekk om samisk fotballandslag og de opplevelsene du har hatt som deltaker i arrangementer. Det blir også noen spørsmål om din personlige bakgrunnshistorie og om din idrettshistorie.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Informasjon som kommer frem i intervjuer vil bli behandlet konfidensielt. Det betyr at det kun er jeg og veileder som har mulighet til å bearbeide data. Navn og lignende anonymiseres, slik at informasjonen ikke skal kunne knyttes til deg. Studien skal etter planen avsluttes i løpet av mai 2018, og opptak vil slettes etter at oppgaven og arbeidet med den er ferdig.

Frivillig deltakelse:

Det er frivillig å delta i studien og du kan trekke ditt samtykke uten grunn og på et hvilket som helst tidspunkt. Da vil alle opplysninger om deg bli slettet med en gang.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Du kan ta kontakt med meg eller veileder Jorid Hovden om du har noen spørsmål knyttet til din deltakelse.

Informasjon om student og veileder:

Student: Odd Inge Sandberg, UIT Alta

Mobil: 948 19 523

E-post: oddingesandberg@gmail.com

Veileder: Jorid Hovden, professor UIT, Idrettshøgskolen i Alta

Mobil: 915 82 171

E-post: jorid.hovden@ntnu.no

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien (Verstad, 2017) «Samisk idrett og identitet: En studie av samisk identitet blant fotballspillere på samisk fotballandslag, FA-Sápmi» og ønsker å være informant i denne studien.

Dato.....

Signatur.....

Telefonnummer.....

Vedlegg 3: Tilbakemelding fra NSD

Jorid Hovden
Follumsvei 31
9510 ALTA

Vår dato: 23.11.2017

Vår ref: 57155 / 3 / OASR

Deres dato:

Deres ref:

Tilrådning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 13.11.2017 for prosjektet:

57155	<i>Samisk idrett og identitetskonstruksjoner - En studie av samisk identitet blant fotballspillere på samisk landslag – FA Sápmi</i>
Behandlingsansvarlig	<i>UiT Norges arktiske universitet, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Jorid Hovden</i>
Student	<i>Odd Inge Sandberg</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 15.05.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Vedlegg 4: Landslagskamper

Kampoversikt basert på Wikipedias fremstilling

Landskamper mot nasjonslag						
Dato	Type kamp	Kampsted	Motstander	Resultat	Tilskuere	Plassering
18.07.85	Privatkamp	Mariehamn, Åland	Åland – Sápmi	4-2		Tap
26.07.86	Privatkamp	Kautokeino, Sápmi	Sápmi – Åland	2-0	2000	Seier
20.07.87	Privatkamp	Mariehamn, Åland	Åland – Sápmi	1-0		Tap
25.07.87	Privatkamp	Gällivare, Sápmi	Sápmi – Øst-Tysklands OL-lag	0-6		Tap
13.10.90	Privatkamp	Tallin, Estland	Estland – Sápmi	2-0		Tap
06.07.91	Privatkamp	Karasjok, Sápmi	Sápmi – Estland	2-1		Seier
07.07.92	Privatkamp	Tallin, Estland	Estland – Sápmi	2-1		Tap
07.08.98	Privatkamp	Stockholm, Sverige	Estland – Sápmi	0-0		Uavgjort
04.07.01	Privatkamp	Odense, Danmark	Grønland-Sápmi	1-5		Seier
28.07.04	Privatkamp	Tromsø, Sápmi	Sápmi-Nord-Kypros	1-1		Uavgjort
03.11.05	KTFF 50th Anniversary Cup	20 Temmuz Stadium, Girne, Nord-Kypros	Kosovo-Sápmi	4-1	200	Tap
04.11.05	KTFF 50th Anniversary Cup	Atatürk Stadium, Nord-Nicosia, Nord-Kypros	Nord-Kypros-Sápmi	6-2		Nr. 3
20.11.06	VIVA World Cup, gruppespill.	Stade Gaby Robert, Costebelle, Hyères, Occitania.	Occitania-Sápmi	0-7		Nr. 1
23.11.06	VIVA World Cup, gruppespill.	Stade L'Ayguade, Hyères, Occitania	Monaco-Sápmi	0-14		Nr. 1
24.11.06	VIVA World Cup, finale	Stade Peruc, Hyères, Occitania	Monaco-Sápmi	1-21		Nr. 1
07.07.08	VIVA World Cup, gruppespill.	Gällivare	Sápmi-Kurdistan	2-2	1300	Nr. 3

09.07.08	VIVA World Cup, gruppespill.	Gallivare	Sápmi-Arameans Suryoye	0-1	1000	Nr. 4
11.07.08	VIVA World Cup, gruppespill.	Gallivare	Sápmi-Padania	0-2	400	Nr. 4
12.07.08	VIVA World Cup, gruppespill.	Malmberget	Sápmi-Provence	4-2	800	Nr. 4
13.07.08	VIVA World Cup, bronsefinale.	Malmberget	Sápmi-Kurdistan	3-1	400	Nr. 3
23.07.09	VIVA World Cup, gruppespill.	Stadio Franco Ossola, Varese	Provence-Sápmi	2-1	50	Nr. 2
24.07.09	VIVA World Cup, gruppespill.	Stadio Mario Rigamonti, Brescia	Gozo-Sápmi	2-7	80	Nr. 2
25.07.09	VIVA World Cup, semifinale.	Stadio Franco Ossola, Varese	Padania-Sápmi	4-0	1560	Tap
26.07.09	VIVA World Cup, bronsefinale.	Stadio Mario Rigamonti, Brescia	Provence-Sápmi	4-4		Nr. 3
28.03.12	Privatkamp	Toulouse	Occitania-Sápmi	3-2		Tap
02.06.14	ConIFA World Football Cup, gruppespill	Östersund, Sápmi	Sápmi-Abkhasia	1-2		Tap
03.06.14	ConIFA World Football Cup, gruppespill	Östersund, Sápmi	Sápmi-Occitania	0-1		Tap
05.06.14	ConIFA World Football Cup, plasseringsspill	Östersund, Sápmi	Sápmi- Tamil Eelam	4-2		Seier
07.06.14	ConIFA World Football Cup, kamp om 9. plass.	Östersund, Sápmi	Sápmi- Nagorno Karabakh	1-5		Tap
29.05.16	ConIFA World Football Cup, gruppespill.	Gagra, Abkhasia	Somaliland-Sápmi	0-5		Seier
31.05.16	ConIFA World Football Cup, gruppespill.	Gagra, Abkhasia	Panjab-Sápmi	1-0		Tap

01.06.16	ConIFA World Football Cup, kvartfinale	Sukhumi, Abkhasia	Abkhasia-Sápmi	2-0	Ca. 10000 (Teigen, 2016)	Tap
03.06.16	ConIFA World Football Cup, plasseringskamp 1	Sukhumi, Abkhasia	Unitet Koreans of Japan-Sápmi	2-1		Tap
04.06.16	ConIFA World Football Cup, plasseringskamp 2	Gagra, Abkhasia	Vest-Armenia-Sápmi	3-0		Nr. 5 (turne-ring)